הלכה · משנה תורה · מפרשים · בני אהובה · ספר נשים

בני אהובה על משנה תורה, הלכות גירושין

רבי יהונתן אייבשיץ

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

בני אהובה על משנה תורה, הלכות גירושין

רבי יהונתן אייבשיץ

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/בני-אהובה-על-משנה-תורה-הלכות-גירושין/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה 39-202611200317v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה ח 4
הלכה טו 4
הלכה יט 5
הלכה כג 5
הלכה כה 7
הלכה כו 11
הלכה כח 12
פרק ג 13
הלכה ה 13
הלכה ו 18
הלכה ז 20
הלכה ח 20
הלכה טז 22
הלכה יח 24
הלכה יט 25
פרק ד 25
הלכה א 25
הלכה ג 26
הלכה ד 26
הלכה ז 28
הלכה טו 28
פרק ה 29
הלכה יז 29
פרק ו 30
הלכה ו 30
הלכה ז 30
הלכה טז 32
פרק ז 33
הלכה ב 33
הלכה ה 35
הלכה ז 36
הלכה יב 36
הלכה יד 38
הלכה טז 39
הלכה יח 40
הלכה כא 41
הלכה כד 44
פרק ט 46
הלכה כט 46

פרק א

הלכה ח

כתב הגט וכו' שמא יקטום אבל כותב הוא על חרסו של עציץ ונותן לה. מדלא כתב רבינו דיכול ליטול חתיכה מן העציץ וליתן לה ש"מ דס"ל דצריך ליתן לה כל העציץ וכן משמע בגמרא בגיטין דף כ"א ע"ב ונראה הטעם אף לשיטתו דס"ל דבתלוש לא שייך מחוסר קציצה דעציץ נקוב שיש בו זרעים ועפר הנקראים מחובר לקרקע ודאי דבטיל עציץ לגביה ואף הוא כקרקע ונקרא מחובר ולא שמענו דיהיה דבר מחובר בתוך הכלי התלוש והוא כמעט שני הפכים בנושא אחד וא"כ אף הכלי ההוא בטיל לגבי מה שבתוכו ונקרא ג"כ מחובר ולכך צריך ליתן לה כל העציץ ולא חיישינן שמא ישבר חרס ממנו דאינו מפסיד להכלי כמ"ש רש"י והתוס' ובבית שמואל סימן קכ"ד ס"ק י"ב והר"ן נתקשה בדברי רש"י דס"ל דדוקא במחובר חיישינן שמא יקטום ואעפ"כ כתב בגופו של עציץ דלא חיישינן שמא ישבור החרס משמע דאי שבר ליה פסול דלפי מ"ש ניחא דבטל הכלי לגבי זרעים ואיקרי מחובר ולק"מ.

הלכה טו

תקנת חכמים וכו' בין בפני עדים החתומין עליו וכו'. עיין במ"מ שכתב על הך פסקא נראה והא מדאמרינן בפ"ק דגיטין דף י' שמות מובהקין איכא בינייהו ופי' שמות ידועים של גויים ולא אתא למסמך עליה לממסרה באפיה עכ"ל מזה יליף המ"מ דעדי חתימה יכולים להיות עדי מסירה ואני לא הבנתי מנלן הא דחיישינן בשמות שאינן מובהקין דלמא אתא לממסריה באנפייה ולא בפשוט דיכשירו להן לחתום על הגט ולרמב"ם בדעבד כשר אפי' בלי עדי מסירה ואף לשיטת החולקים מ"מ מודים אם בא גט לפנינו ועדי חתימה עליה מכשירינן דחזקה שהיה עדי מסירה וזהו לא שייך בעידי גויים וא"כ הרי כאן זיוף מתוכו דיחשבוהו דהן ישראלים ויסמכו דהיה ג"כ ע"מ ובאמת לא היה ורש"י והרא"ש כתבו ג"כ בהך לישנא דהוה מזויף מתוכו דחוששין אולי ימסרו לפניהם ואפשר ברש"י לומר דס"ל לת"ק דגזר מובהקין אטו אינן מובהקין פי' לפירושו דודאי לא מחליף שם גוי בישראל רק לכך חוששין דהרואה חותמין גויים על הגט ולא יקראו שמותן רק רואה חותמין יחשב שהן ישראלים ויבא למסור בפניהם גט ולכך ליכא חששא רק במסירה דבחתימה הרי יראה שחותמין עצמם במובהקין לשמות גויים ויפרוש מהן. אך זה א"א לכוון בהבנת דברי המ"מ דהא ביקש להביא ראיה מכאן דבגט אחד עידי חתימה וע"מ יכולין להיות אחד ודוחק לומר דס"ל להמ"מ אלו אין עדי חתימה נעשים

עדי מסירה א"כ ליכא חשש קלקול בעדי גויים דעל כרחך ע"מ או ע"ח יהיו ישראלים ובחדא מנייהו סגי בדעבד והא ליכא למימר דלמא יהיה גוים עדי חתימה ולא יהיה לו לבעל עדי מסירה כלל דכיון דמתחילה צריך להיות ע"מ כמ"ש הרמב"ם הוי מלתא דלא שכיחי ובזו לא יתקנו חכמים ולא יחושו לו דחזקה דיעשו כהוגן אלא ודאי דע"ח נעשים ג"כ ע"מ וא"כ יש כאן חשש קלקול דהן הן ע"ח וע"מ והרי כל הגט בעדי גויים וצ"ע.

הלכה יט

העדים שנותנין וכו'. מיירי בעדי מסירה לכתחילה או בדליכא עדי חתימה לדעת רבינו ואי קשיא א"כ מה פריך הגמרא בגיטין דף י"ט ע"ב מהרי זה גיטך ונטלתו וזרקתו לים וכו' דלמא מיירי התם בע"ח לחוד בלי ע"מ וא"צ למקריה זה אינו דאם ע"ח משויא ליה הכריתות והאי דצריך לקרות הגט בהגיע לידה לברר הכריתות אבל בזרקתו לאיבוד טרם הקריאה אין כאן כריתות כלל וקושית הגמרא שפיר אלא דיש לדקדק מנא לן דאם קראוהו והכניסו לכיסו דחוזרין וקוראין אותו וקושית התוס' מהך טעה ונתן השובר לאשה וגט לאיש דאמרינן דבעי למיקריה אין כאן ראיה דלמא התם מיירי בע"ח לחוד וא"צ למקריה וצ"ל ג"כ בע"ח אם לא קראהו אסורה להנשא כלל דהא אין כאן בירור כריתות כל זמן שלא נקרא הגט וא"כ על כרחך צ"ל התם מיירי דכבר קראהו ואח"כ הכניסו לכיסו ואעפ"כ אמרינן דהו"ל למקרא וצ"ע בדין זה.

ועכ"פ נראה לי הך דינא דהביא רמ"א בשם רבינו ירוחם סי' קל"ה דאסורה להנשא בגט שלא נקרא תיכף אחר הנתינה הוא לשיטת התוס' דבעי עדי מסירה דוקא וא"כ אם לא נקרא תיכף אין כאן ע"מ אבל לשיטת הרמב"ם דעדי חתימה כרתי וא"כ צריך רק קריאה לברר הכריתות וא"כ כיון שהגט נקרא מה נפק"מ בשעת נתינה או אח"כ עכ"פ חזינן דנתן לה הגט בע"ח והם משוי הכריתות.

הלכה כג

העדים שחותמין על הגט וכו' והוא שיכירו לשון הגט. עיין בב"י שנסתייע לדין זה מירושלמי דאמרינן בפרק המגרש הדיינים חותמין אע"פ שאינם יודעים לקרות אבל אין העדים חותמין עד שידעו לקרות והבית שמואל בסי' ק"ל ס"ק כ"ו כתב דיש לדחות דשם מיירי מקיום דאינם צריכין לקריאה כלל ולפי מ"ש בירושלמי אמר יבא עלי אם עשיתי מימי ואלו הדבר על קיום הלא אין כאן מצות חסידות ופרישות כלל בשום אופן וכללא הוא דאין דייני קיום צריכין לקרות מה שכתוב בשטר כלל אלא ודאי דקאי על פסק דין דמותרין הדיינים לסמוך אספרא דדיינא דמירתת כדאמרינן בגמרא גיטין דף י"ט ועדים לא ש"מ דאינם רשאים לסמוך אחריו וצ"ל דמיירי דאין מכירין הלשון דאי מכירין הלשון

הא בין לת"ק ובין לרבן שמעון בן גמליאל בגט כשר כשקוראין לפניהם אלא דשם מיירי דמכירין הלשון וכאן מיירי דאינם מכירין הלשון דהפסק או הגט נכתב בלשון יוני מה שהביא"ד והעדים אינם בקיאין בו והש"ך בחו"מ סי' מ"ה ס"ק ג' הרבה לתמוה דלשיטת הרמב"ם יהיה רב דלא כמאן דלא כת"ק ולא כרשב"ג ולא הבנתי דבריו דהא אדרבה ראית הרמב"ם מהכא דיהיה רב אליבא דכו"ע לחלק בין מבינים לשון הקריאה לאינם מבינים והוא כתב דמשמע דאפי' מבינים לא מהני כל שאין יודעין לקרותו ולא ידעתי אנה משמע כן הלא זה הדבר שפי' בו הב"י והאחרונים דמיירי דאינם מבינים הלשון ואין זה כדאי לחלק עם רבותינו במשמעות הלשון.

ומה שהצריך רבינו לקמן בפ"ד גבי גט בלשון אחד ועדים בלשון אחר שצריכין לקרותו ממש ולא מהני בהבנת הלשון כתב המ"מ דדייק ליה לישנא דירושלמי דאמר על המשנה תפתר שיודעים לקרות ולא יודעים לחתום ולא קאמר סתמא דאין מכירין הכתב אלא ודאי דלא מהני בכה"ג. והטעם צ"ל דמיירי דעדים יודעים הלשון שחותמין בו לקרות ולכתוב וא"כ לא תקנו בו לסמוך אקריאה דהיא מתקנת עגונות כמ"ש הרמב"ם וכאן אין כאן תקנת עגונות דהא יכול לכתוב הגט בלשון הניכר לעדים בשלמא שאינן יודעים לקרות כלל בהא תקנו אבל כשיודעים לקרות בשום לשון מכל לשונות כשירים בגט א"כ למה נסמך אתקנה ולכך אינו מועיל עד שיהיו יודעים לקרותו בכל אופן ולק"מ והטעם נכון וברור.

ומעתה י"ל לפי דעת הרא"ש דהא דפליג רבן שמעון בן גמליאל וחכמים אי סמכינן אקריאה בשאר שטרות היינו בעד אחד הואיל והיא מילתא דעבידי לגלויי אבל בשנים לא פליגי כלל אף בזה דס"ל לרמב"ם דצריכין לידע הלשון היינו במילתא דרשב"ג וחכמים דעלה קאי ומיירי בע"א הקורא דסמכינן אמילתא דעבידי לגלויי ולכך בעי דיכירו לשון הנקרא לפניהם כמ"ש הכ"מ אבל בשנים דלא נחלקו בו ת"ק ורשב"ג בזה אף שאינן בקיאים בהבנת הלשון סגי כיון דלא הקלו בו מתקנת עגונות בשנים וצ"ל דמהני מדינא ואף בשנים מתרגמין להם הלשון די ובהכי ניחא דברי רמ"א בחו"מ סי' מ"ה דהעתיק דעת הרא"ש דס"ל דלא נחלקו רשב"ג ות"ק רק בקריאת עד אחד אבל בשנים לא נחלקו וכו"ע מודים דמהני ס"ל דבזו בשנים אף שאין מבינים הלשון מהני במתרגמין ולא קשיא כלל מהך דסתם באה"ע כדעת הרמב"ם דכל מילתא דרמב"ם הוא במה דלא מהני רק מתקנת עגונות כמ"ש לעיל ובפלוגתא דרשב"ג ות"ק אבל בשנים לשיטה זו לא דיברו בו ת"ק ורשב"ג כלל ואף דינו של הרמב"ם ליתא ודברי הרמ"א ברורים והש"ך נתקשה בו וע"ש ולפי מ"ש לא קשה מידי.

הואיל וחתימת עדים בגט מדבריהם כמו שביארנו. ומזה למד הבית שמואל בסי' ק"ל ס"ק (כ"ו) [כ"ח] דדוקא דאיכא עדי מסירה הוא דמקילין אבל בעדי חתימה לחוד לא דהא זה הוא דבר תורה ע"ש ואני תמה דדבר זה היה לו לרמב"ם ולמחבר בשו"ע לבאר ועוד דהא זה המחלק רבן שמעון בן גמליאל בין גיטין לשאר שטרות ואמרינן עלה מפני תקנה קאי אקריאה נמי כשאין יודעין לקרות ופשוט וא"כ בדף ט' ע"ב אמרינן לר' מאיר מנינא למעוטי מאי ואמרינן למעוטי עדים שאינן יודעין לחתום דרשב"ג מכשיר בגיטין אבל לא בשחרורי עבדים ולהס"ד דהתם אמרינן דברייתא דפוסל בערכאות ר"מ היא דס"ל עדי חתימה כרתי דאח"כ מקשה והא מדקתני סיפא וכו' מכלל דת"ק לא סבר ואעפ"כ אמרינן כרשב"ג ש"מ דלאו תליא בזה כלל וצ"ל דלהרוחה דמילתא כתב רמב"ם כן וצ"ע.

והנה הרמב"ם בפרק כ"ד מהלכות מלוה ולוה פי' שקרעו הנייר ורושמין בו לחתום עליו וצ"ל הטעם דבשאר שטרות כי בעינן כתב עדים הלא לא איברי הסהדי אלא לשקרי וא"כ מה בכך דרושמין והוי כתב מ"מ חתימת עדים אינו אלא לסימן בעלמא לקיים כת"י ולברר האמת הנזכר בשטר ומה נפק"מ אי הוה כתב על גבי כתב או לא ולכך כתב שם דרושמין על הנייר ופסול בשאר שטרות דלא תקנו בו חז"ל לעשות כן כרשב"ג והש"ך בחו"מ כתב בשם ירושלמי דרשם לא הוה כתב וכבר קדמו הרשב"א ליישב כן פירש"י אך אין זה מועיל לשיטת הרמב"ם דס"ל דהוי כתב ועוד דא"כ גם בגט הו"ל למימר כן. ולכן נראה כמ"ש ועוד י"ל דס"ל דהוא כמו דיו על סיקרא כמ"ש התוס' פ"ק דגיטין דף ט' ע"ב דאמרינן עלה דף י"ט וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה והיינו בגט שהוא איסור אשת איש אבל בשטרות ודאי אף דרושם הוי כתב מ"מ הוי כתב גרוע וכתב עליהן הוי כתב כמו דיו על סיקרא ולכך כתב כן בהלכות מלוה ולוה ולא כאן גבי גיטין דכאן הוי רושם כתב לענין גיטין וברור ופשוט ודברי הבית שמואל בזה סימן ק"ל ס"ק (כ"ו) [כ"ח] דחוקים ופשוט ועיין ברש"י דפי' להדיא דף י"ט אמיא דאברא דהוי דיו על גבי סיקרא ולכך תפשו הב"י לעיקר והקשה ארמ"ה דס"ל דהוי גט בטל ודוחק דרמ"ה יהיה מחולק בזה עם רש"י אם לא שנאמר דרש"י פירש כן בקושית הגמרא דהקשו והא תני ר"ח כתב באברא (פסול) [כשר] דמנא לן דלמא הוי כדיו ע"ג סיקרא ולזה פירש"י דלא יהיה כן הא פסילין לעיל אבל למסקנא דמחלק בין אברא למי אברא אפשר דמי אברא הוי כתב גמור כמו דיו על דיו.

הלכה כה

גט שיש עליו עדים וכו'. הא דפסק רבינו בפרק ב' דכותבין גט לאיש והוא מגרש בו בכל עת שירצה ולא חיישינן לחיפוי וקנוניא ס"ל לרבינו דמילתא דלא שכיחי דהא לא

מקדים אינש פורענותיה לנפשיה וכיון דלא שכיח לא חיישינן לחיפוי והקדמת גבית פירות מלקוחות דבמילתא דלא שכיחי לא גזרו רבנן כמבואר בגמרא ובנכתב ביום ונחתם בלילה דפסול אלא ודאי י"ל כל כמה דלא חתים עליה סהדי אגיטא לא שייך אקדומי פורענותיה דהא לא נגמר הענין ונחשב רק כתורף בעלמא וא"כ שכיחי וזהו דלא כמהרש"א עיי"ש ועוד י"ל בנכתב ביום ונחתם בלילה יש לחוש כקושית התוס' דאולי משום חיפוי יחתום העדים ויקדים הזמן ואי דגט פסול משום חיפוי לא יקפיד על פסולו משא"כ לר' שמעון דלא ס"ל חיפוי רק פירות א"כ ליכא למימר דיקדים בכונה משום קנוניא דמשום קנוניא ורווח פירות לא תערים האשה ליקח גט פסול והא דאמרינן כיון שנתן עינו לגרשה לר' שמעון ולא אמרינן דנכתב ביום ונחתם בלילה כשר דאקדומי פורענתא היא ולא שכיח ולחיפוי לא חייש ר"ש דאפשר לומר דס"ל לר' יוחנן או דיש לה פירות מכיון שנתן עינו לגרשה או משעת נתינה ומשעת כתיבה לא ס"ל לר"י כלל לסברא כיון דס"ל לר"ש ע"מ כרתי וא"כ אם ר"ש לא חייש לחיפוי קשה למה תקנו זמן בגיטין לר"ש ועל כרחך צ"ל משום פירות ומשעת נתינת עין דאי משעת נתינה ליכא למימר כמ"ש התוס' ורש"י עיי"ש והבית שמואל נדחק בזה לדעת הרמב"ם ולענ"ד כמ"ש.

או מוקדם וכו'. עיין בכ"מ שהביא בשם הרא"ש דגט בטל במוקדם ואין קדושין משני תופסין בה ונראה דהרא"ש אזיל לשיטתו דהקשה בפרק איזהו נשך הא עדים פסולים דחתמו שקר ותירץ דהיו אנוסים באונס נפשות או דטעו בשנות המלך ועיין בחו"מ סי' מ"ג בשו"ע ובש"ך מבואר דבכתב ידם יוצא ממקום אחר ואין טעות שמצוים לטעות בו אינם נאמנים שטעו וא"כ העדים פסולים וא"כ פשיטא דגט בטל ומיירי שלא היו עדי מסירה אחריהם כי אם עדים החתומים על הגט וא"כ פשיטא דבטל דהא חתמו שקר והם פסולים ואינן נאמנין לומר שטעו ולק"מ על הרא"ש.

או מאוחר וכו'. עיין במ"מ דכתב אע"ג דבמאוחר ליכא למגזר משום בת אחותו אי שרינן ליה אתי למשרי מוקדם ונראה דס"ל כמ"ש הבית שמואל דלא שייך חיפוי במאוחר דכל זמן שאינה מבררת מתי הגיע הגט לידה קודם זמן הכתוב בגט מחזקינן בחזקת אשת איש עד זמן הגט וכן נראה בתוס' וברא"ש ורשב"א דכולם לא חששו גבי מאוחר רק חשש הפסד פירות ולא חיפוי והנה בהפסד פירות יש לתמוה מה הפסד יש בפירות הא תוכל להראות גיטה לפני עדים ותגבה מאותו זמן וכמ"ש התוס' לר' יוחנן דאמר משעת נתינה ובאמת בתוס' הקושיא הוא לריש לקיש ואליבא דס"ל דתקנו זמן משום הפסד פירות על כרחך צ"ל דחוששין דיאחר הנתינה אחר הכתיבה ולא תוכל להביא עדים על הכתיבה ואקדומי פורענותא לא ס"ל לר"ל כלל או כיון דאין בו זמן לא שייך אקדומי וא"כ ה"ה

בגט מאוחר לא שייך אקדומי וא"כ אם יאחר הנתינה מן הכתיבה תפסיד הפירות אבל לר"י דס"ל דהפירות משעת נתינה אף במאוחר לכאורה אין כאן חשש.

איברא בהרא"ש מבואר דאף לר' יוחנן הקושיא דלמה מאוחר כשר דהא מפסדת הפירות וצ"ל דודאי אי נותן לה הגט בניסן שזמנו בתשרי הבא ואמר לה מתשרי תהיי מגורשת ולא מקודם פשיטא דהפירות לבעל עד תשרי ואין בזה מחלוקת כלל וא"כ אי טען הבעל נגד האשה הבאה וגט מאוחר בידה לא נתתי לך הגט להיות מגורשת מיד רק עד (מזמן) [זמן] הנזכר בגט טענתו טענה דחזקת אשת איש והגט מסייע לו ולפ"ז אם נותן לה הגט סתם והוא מאוחר תפסיד הפירות דמה יועיל שתראה גיטה לפני עדים או בי"ד כשתבוא לגבות הפירות יטען הבעל לא גרשתיך תיכף רק נתתי לך שתהיי מגורשת מזמן הכתוב בגט וא"כ אין ראית הגט בידה שום ראיה ולהביא עדי מסירה גופיה לב"ד שיעידו שנתן לה הגט בסתם בלי הזכרה שתהיה מגורשת מזמן הכתוב בגט על זה לא סמכינן כמ"ש התוס' דאולי לא יאבו ע"מ לבוא עמה לב"ד ועיי"ש במהרש"א ולכך מאוחר יש כאן חשש הפסד פירות. וקושית מהרש"א על הרא"ש מיושב בזה ונכון הוא.

והנה המ"מ כתב רק דמשום חיפוי לא שייך במאוחר אבל משום פירות לא גילה דעתו ואפשר דגם הוא ס"ל דיש כאן הפסד פירות רק דס"ל הא דפסלינן בגט מוקדם ואילו בשטרות המוקדמים אינן פסולים רק לגבות ממשעבדי אבל מבני חורין גובין בו הרי דלא אמרינן דשטרי חספא בעלמא הוא רק דממשעבדי קנסינן ליה וא"כ יש להבין למה בגט פסלינן ליה מכל וכל שלא יהיה ראוי כלל לגרש בו ועל כרחך צ"ל דגבי שטרות לא היתה תקנת חכמינו ז"ל לכתוב בו זמן אבל בגט דתקנו חז"ל זמן ואי משנה הזמן הרי משנה מטבע חכמים ולפ"ז י"ל לר' יוחנן דס"ל דזמן היה משום חפוי ולא משום פירות אף דשינה זמן אי לית ביה חשש משום חפוי אף דיש חשש משום פירות כיון דתקנת חז"ל לא היתה על כך לא מפסידינן הגט לפוסלו כיון דלא היתה תקנת חז"ל עליו ולכך במאוחר לולי גזרת מוקדם היה כשר ואפשר דלכך ס"ל להמ"מ דמאוחר פסול אטו מוקדם היינו דעכ"פ יש בו חשש פירות וא"כ יש לטעות דאם רואין דבזה כשר אף במוקדם נכשיר משא"כ אלו ס"ל דאין בו חשש כלל מה טיבו של מאוחר ושל מוקדם בהא יש חשש פיסול ובהא ליכא וכל שטרות נפסל מאוחר אטו מוקדם ובהכי ניחא דברי התוס' דכתבו דלא תקנו זמן משום הפסד מזונות דיש לה מגו דתטמין גטה עד זמן שתנשא לאחר וקשה בנכתב ביום ונחתם בלילה מ"ט דר' שמעון דמכשיר הא מפסדת מזונות וגיטה א"א להטמין דסוף סוף תוצרך להראות בעת שתנשא לאחר ויגולה שקרה ומה מיגו איכא פה וגם הוה מגו במקום עדים ועל כרחך צ"ל דקושית התוס' אולי תקנת

חז"ל היתה משום מזונות ותירץ דלזה לא הוצרכו לתקן אבל השתא דלא תקנו בשביל מזונות אף דיש בכתיבת הגט הפסד למזונות לא בשביל זה נפסל הגט וכן הדבר בהפסד פירות.

ומעתה גם מה שהקשה הראב"ד מהא דמקושר יכול לעשותו פשוט לק"מ דודאי אי האשה מרוצה לכך שיתן לה גט מאוחר והיא תפסיד הפירות דגט כשר הוא וכמ"ש הרא"ש ולכך ס"ל לר' חנינא בן גמליאל פרק גט פשוט דמקושר בשני עדים אינו פסול דהרי יש רשות ביד האשה להתרצות לכך שיהיה מאוחר וא"כ אין כאן שינוי מטבע חז"ל בשטרות וכיון שכן אף היא תניח אותו מקושר כמו שהוא דהרי תוכל להראות השטר מקושר לפני עדים טרם שתעשה ממנו פשוט ואח"כ תעשה ממנו פשוט וא"כ אין כאן חשש הפסד פירות דהבעל לא יוכל לטעון כמ"ש לעיל דנתתי לך שתהיי מגורשת אח"כ דהא עדים מעידים שראהו בידה במקושר ובמקושר חל הגט מיד כנודע ולהא ליכא למיחש דיטען פשוט היה ועשתה אותו מקושר מלבד כיון דמקושר בידה אין הבעל נאמן להפסידה פירות ואין זמן הגט מסייע לו כלל אף גם י"ל דס"ל לרמב"ם כקושית התוס' דכל פשוט יעשה מקושר ויהיה מוקדם דלא שכיח בפשוט דעדים מניחים רווח בין שיטה לשיטה כדי לכופלו ולעשותו מקושר ולמילתא דלא שכיחי לא חיישינן וגם אי טען אין טענתו טענה ומיושב קושית התוס' ולכך אי מקושר בידה אין ביד הבעל לטעון פשוט היה ועשתו מקושר. אמנם כשיעשה מן מקושר פשוט ויהיה לפנינו מרווח בין שיטה לשיטה בשביל זה לא נגרע כח השטר כיון שהוא באופן שלא יוכל להזדייף כמ"ש הרמב"ן ושפיר הקשה רבי בבא בתרא דף קס"ד מן שובר אך התוס' אזלו לשיטתן דס"ל בקושיא הנ"ל דמקושר ההוא שעדיו מתוכו נידון לכל הדבר כפשוט והרי הוא מאוחר אף שמקושר בידה כמו פשוט (וקושיא) [וקושית] התוס' שפיר והא גט מאוחר הוא וכמ"ש לעיל ולכך לא הבנתי דברי מהרש"א דכתב על התוס' דבמקושר לא תביא גט להראותו לבי"ד דלמה תחוש דהא התוס' ס"ל דגם אם הוא מקושר הוא מאוחר כמו גט פשוט מאוחר וא"כ פשיטא שתוצרך להראותו בב"ד או לפני עדים שלא תפסיד הפירות כמו בגט מאוחר דעלמא.

וגם הך ברייתא דחולין כשר בגט פסול בפרוזבל יש ליישבו בזה האופן דאם נתן לה גט מאוחר והתנה עמה שתהיה מגורשת מזמן הגט ולא מקודם דכשר לכו"ע ובפרוזבל פסול עכ"פ.

אע"פ שעוסקין באותו ענין. עיין בב"י ובאמת על הרא"ש ותוס' יש לתמוה דנתן טעם עסוקין באותו ענין דמועיל לריש לקיש אבל לר' יוחנן דס"ל משום חיפוי מה מועיל

עסוקין באותו ענין וצ"ל דודאי בנכתב ביום ונחתם בלילה לא שייך חיפוי בזמן מועט כמ"ש הרמב"ם בפי' משניות רק לא פלוג עבדי רבנן דאם אתה מכשירו בנחתם בלילה תכשירו בנחתם לאחר י' ימים ואז שייך חיפוי משא"כ אם אין מכשירין רק בעסוקין באותו ענין הא ליכא למיחש על זמן מרובה דכי לזמן מרובה יעסוקו הכל באותו ענין הוא מהנמנע וכיון דליכא למיחש לזמן מרובה בזמן מועט לא חיישינן לחיפוי כלל.

והנה הרא"ש מכשיר בשעת הדחק בנכתב ביום ונחתם בלילה וצ"ל הטעם אף דודאי אין נותנים ללוקחים של בעל הפירות עד שעת נתינה כר' יוחנן ואין הלקוחות מקפידין או משגיחין בשעת הדחק וא"כ קשה שפיר איך בשעת הדחק מכשירין דיש לאשה פירות מכיון שנתן עינו לגרשה דהא לא פסקינן כן ואם יבואו לקוחות של אשה יפסידו והרי הוא מוקדם גמור ועל כרחך צ"ל דבשעת הדחק סמכינן אר' שמעון דלא חייש לחיפוי ומשום פירות בלא"ה ליכא חשש דאם אין מסירה בשעת כתיבה יש לו קול ואין לחוש לטריפת פירות שלא כדין ודלא כבית שמואל דכתב הטעם משום דכיון דנתן עינו לגרשה וכו' דהא זה לא פסקינן אפילו בשעת הדחק ומעתה יפה הקשה מהר"ם מינץ בתשובתו דא"כ מוקדם גמור נמי יהיה בשעת הדחק כשר דלחיפוי לא חיישינן ומשום פירות ליכא חשש דעדי מסירה מפקינן לקול ולזה נכנס לחלק ומיהו י"ל דוקא בנכתב ביום ונחתם בלילה דבלא"ה חיפוי בזמן מועט ליכא למיחש רק משום לא פלוג בהא יש לסמוך בשעת הדחק אר"ש אבל במוקדם דאיכא חשש חיפוי גמור פשיטא דלא סמכינן אר"ש כלל דהא תקנת חכמים היתה משום חיפוי לכתוב זמן והמוקדם הוא נגד תקנת חז"ל וגרע מאלו לא נכתב בו זמן כלל.

הלכה כו

חתך וכו' וכן אם כתב בו היום גרשתיה וכו' שיצא בו הגט. הלח"מ הקשה לרמב"ם למה יהיה גט שאין בו זמן וישנו עדי מסירה פסול הא בגט פשוט דף קע"ב דחינן הך דהיום גרשתיך כר' אלעזר ולא עיין ברמב"ן דפי' דודאי בלי זמן אף לר"א פסול דלא סמכינן על עדי מסירה דימותו ויש כאן חיפוי רק הגמרא דחי דלמא היום לאו יומא דנפיק ביה רק יום שנמסר ואי דאין מוכיח מתוכו דלמא ר"א היא דס"ל דלא בעי מוכיח מתוכו דע"מ הן יעידו ואי קשיא א"כ עדיין מה הועילו חכמים בתקנתן יחפה על בת אחותו ויכתוב היום ועדי מסירה ילכו להן וא"כ תוכל להכחיש ולומר דנמסר לה קודם וצ"ל כל זמן שאינו מבורר בע"מ שנמסר לה מקודם אף להס"ד היום יומא דנפיק משמע ומוקמינן לה בחזקת אשת איש עד שתברר בע"מ ומ"מ קושית הגמרא שפיר על מינך אפילו מריש גלותא דעד כאן לא אמרינן התם כל זמן שאינו מבורר בעדי מסירה דיומא

דנפיק ביה משמע היינו משום דמספקא לן ואוקמינן לה בחזקת אשת איש אבל התם וכי תוציא מספק ממון. אך לפי"ז יש כאן לכאורה קשיא על רבינו דא"כ איך החליט דמשמע בהיום גרשתיך היום שיצא בו גט דהא לר"א דע"מ כרתי י"ל דכל יומא משמע ועל פי ע"מ יבורר דבר ואולי כיון למ"ש דאין כאן חיפוי דכל זמן שאין כאן עדי מסירה משמעו להיום שיצא בו גט ויותר נראה דס"ל דהגמרא מדחה ליה בדרך פלפול ואולי כר' אלעזר אבל למסקנא קי"ל כפשיטא דגמ' דהיום יומא דנפיק ביה משמע. והנה השלטי גבורים הביא בשם ריא"ז דהא דהיום גרשתיך כשר היינו שע"מ אומרים שהיום זמנו דאל"כ הרי הוא כגט שאין בו זמן והיינו דהריא"ז מפרש כך קושית הגמרא דלמא היום לאו יומא דנפיק ביה משמע והא דלא חשבינן לגט שאין בו זמן ר"א היא דאמר עדי מסירה כרתי והן מבררים ומעידים שהיום זמנו וא"כ קשיא לרב הונא דאמר מינך ואפי' מריש גלותא דליחש לנפילה ואין כאן בירור שחייב לו הואיל והשט"ח בידו כמו שאין שם בגט בירור שנמסר לה היום הואיל ומוציאה היום וזה פשוט והבית שמואל בסי' קכ"ז ס"ק י"ג הקשה לשיטת ריא"ז איך ילפינן מיניה מנך אפי' מריש גלותא ולא הבנתי דבריו דהא היא היא קושית הגמ' כמ"ש.

הלכה כח

האומר לשנים וכו'. עיין בכ"מ שהקשה על דברי הטור והפרישה הביא בשם מהרש"ל ליישבו דס"ל להטור דסתמא קתני אפי' שהן שולחין הגט ע"י שליח וכיון דאין כותבין יום מסירה לידה יכתבו יום ציווי הבעל אלא ודאי דוקא הבאין ממדינת הים אית ליה קלא עיי"ש ועיין ב"ח והקשה הבית שמואל סימן קכ"ז ס"ק ז' והרש"ך הא הרמב"ם ס"ל בפ"ב הלכה ד' דכותבין גט לאיש והוא מגרש בו בכל עת שירצה ונראה דס"ל להטור בדעת הרמב"ם דודאי הבעל יכול להניח הגט אצלו דהואיל הוא קדמוי פורענתא לא חיישינן ולא גזרו ביה משום חיפוי וגם משום קנוניא ובפרט כיון דלא נפל לא חיישינן לקנוניא כיון דלא אתרע ואי דהיה הפסד פירות לפניך דאין לה פירות רק משעת נתינה והיא תגבה פירות משעת זמן הכתוב בגט מה לנו לחוש להפסדו כיון שרצונו הוא כך לאחר הגט ולתת לה מ"מ אבל במצוה לשלוחו ליתן איך יעלה על דעת שהשליח יעות משפט וימסור לה גט הכתוב מתמול שלשום ולית ליה קלא ויפסיד פירות של בעל אשר לא צוה הבעל וכי מפסידין ממונו של אדם שלא מדעתו וזה ברור ופשוט ולק"מ.

והנה הרב בעל תוס' יו"ט הבין דמה דכתב הטור דהרמב"ם חולק אהרא"ש היינו דס"ל דאפילו בלי שליח הגט כשר שנתאחר בין כתיבה לנתינה ולכך כתב במשנה דגט ישן דאם אין ראיה מהך דברי רמב"ם שהעתיקן הטור מ"מ יש ראיה מהך דגט ישן דלא

כתב דנתנה לה ע"י שליח ש"מ דאפילו מידו לידה כשר ולא ידעתי למה החריד כל החרדה הלזה דהא מבואר ברמב"ם הנ"ל דכותבין גט לאיש והוא מגרש בו כל עת שירצה והדברים מבוארים בו דיכול לאחר הגט בין כתיבה לנתינה וכמ"ש לעיל אך דברי הטור מורים דס"ל לרמב"ם דגט מוקדם אין לו תקנה אפילו ע"י שליח ועל זה הקשה הב"י דאין כאן משמעות מהרמב"ם ולכך שגגה יצאה מלפני השליט הלזה במה שכתב פה.

פרק ג

הלכה ה

מי שכתב לגרש וכו'. עיין בכ"מ שהביא דברי הטור במ"ש בסימן קמ"ח דאם נתן הגט לשליח והשליח נתן לה הגט אחרי שנתייחד עמה הרי זו לא תנשא בו לכתחילה וכתב הכ"מ ואין נראה כן מדברי הרמב"ם שלא חילק בדבר עכ"ל ויש להקשות הא בלא"ה על כרחך צ"ל בדברי הרמב"ם דנתן לה הגט אחר היחוד בעצמו או צוה לשלוחו ליתן לה דהוי כנתנו לה בעצמו דאל"כ ליחש שמא פייס הואיל ונתייחד עמה ואפי' מיירי בארוסה די"ל דלא חיישינן דלמא פייס וגט ישן הוה היינו אם לא ידעינן דנתייחד עמה אבל בידעינן דנתייחד עמה ודאי דיש לחוש לפיוס וגם רב מהדוחק דיהיה דינו של הרמב"ם נשנית בארוסה לבד דהיה לו לבאר ועל כרחך צ"ל דהוא נותן לה הגט אח"כ וא"כ אין כאן חשש פיוס כיון דהוא בעצמו נותן לה הגט וכי הוא עשוי לקלקלה וכל האמתלות שכתבו התוס' בגיטין דף י"ח ע"ב בד"ה חיישינן שמא פייס במקום דלא חיישינן לפיוס הוא הכל היכא דלא ראינו דנתייחד עמה ואמרינן דאית ליה קטטה עמה ומסתמא לא נתפייס אבל בראינו שנתייחד עמה הרי ראינו שחמתו שככה ודאי דיש לנו לחוש לפיוס אם לא שהוא בעצמו נותן לה הגט וצ"ל דמ"מ נפק"מ היכא דנותן לה נאמנות שלא נתפייסת וא"כ אף דראינו דנתייחד עמה מ"מ אולי לא פייס אותה ועל זה נאמנת וא"כ הרי כאן רק חשש דגט ישן ולכך תנשא לכתחילה אפילו ע"י שלוחו לדעת הרמב"ם.

והבית שמואל ריש סימן קמ"ח החליט דלא מיירי בנותן לה נאמנות ולא ידעתי למה דודאי זה אמת דדינו של הרמב"ם מיירי בלי נתינת נאמנות דאל"כ הי' לו לבאר וכן במתניתין דגט ישן דאל"כ רב דאמר למילתיה דנתן לה נאמנות לעיל דף ע"ו ע"ב אברייתא למה לא אמרה אמתניתין דגט ישן רק בנותן לה הוא בעצמו הגט ודאי דאין צריך לנאמנות כמ"ש לעיל אבל ע"י שלוחו בזו יש לומר בנותן לה נאמנות דמהני ולא הוי רק גט ישן וא"כ עדיין יש נפק"מ בין דינו של הרמב"ם להרמ"ה והרא"ש ופשוט הוא וקושיית הב"ש על הש"ע ריש סימן קמ"ח לא הבנתי.

איברא לפי מ"ש רבינו בפרק ט' הלכה כ"ה נתייחד עמה וכו' שפירש בו המ"מ דאם עשה מעשה קודם הגיע הגט לידה מיד השליח בטל השליחות לגמרי ובזו ודאי דאין נאמנות לאשה מועיל דאיך תועיל נאמנות במה דאמרינן דהגט בטל לגמרי ולא אמרו דנאמנות מועיל אלא במקום דיש חשש ולעז בעלמא כמ"ש התוס' והפוסקים אבל במקום דהגט בטל לגמרי פשיטא דאין נאמנות מועיל לקיים הגט שבטל דבר תורה וא"כ כאן אלו שלח הגט ביד השליח ונתייחד עמה טרם הגיע מיד שליח לידה הרי בטל הגט ומה יועיל נאמנות ומכ"ש דאין ענין גט ישן כאן כלל וא"כ הרי דברי רבינו מוסיף על דברי רמ"ה דביד שליח הגט בטל לגמרי.

לכן נראה לומר דדעת הש"ע דלא כדעת המ"מ דס"ל דהך דינא דנתייחד עמה מקורו הוא מדאמרינן בגיטין דף י"ח דר' שמעון בן לקיש ס"ל דלא הכשיר ר' שמעון אלא לאלתר אבל מכאן ועד עשרה ימים לא דלמא פייס ורבי יוחנן ס"ל אי איתא דפייס קלא איתי ליה למילתא וקשיא ליה לרשב"ל איך פוסל לגמרי הא יש תקנה באומר לה תהא נאמנות שלא פייסתי כדאמרינן לקמן דף ע"ו גבי הרי זה גיטך כל זמן שלא אעבור מנגד פניך ל' יום וכו' ואיך מיפסל לגמרי והא ר"ש לא נחית הכא אלא לחלוק את"ק בענין מוקדם וגם לר' יוחנן דאמר קלא איתי ליה קשה הא לקמן דף ע"ו פרכינן ודילמא פייס ויהיו כל קושיות הגמרא שלא אליבא דרבי יוחנן לכן ס"ל לרמב"ם דודאי לאחר גמר הגט בפיוס בעלמא הוי לעז בעלמא ובזו מהני נאמנות כמ"ש התוס' אבל קודם גמר הגט אי איתא דפיוס הוי ביטול גמור בהא לא מהני נאמנות כלל ולכך אמר רשב"ל דפוסל ר"ש ור"י ס"ל דלא חיישינן דהא אית ליה קלא והוא רק לעז בעלמא וכיון דאיכא לעז בעלמא מהני נאמנות והשתא כל השקלא וטריא דף ע"ו לקמן הוא לר' יוחנן וס"ל לרמב"ם דודאי ר"י ורשב"ל לא יחלוקו אליבא דר' שמעון במה דלא נפק"מ לדינא כיון דקי"ל הלכה כחכמים אלא דנפק"מ לחכמים בנדון דידן שכתב הרמב"ם שצוה לשליח לכתוב ולחתום ונתייחד עמה טרם נגמר הדבר דג"כ לרשב"ל חוששין שמא פייס ולר"י אי איתא דפייס קלא אית ליה וכו' ולפ"ז היכא דבאמת נתייחד אף רבי יוחנן מודה דבטל דלולי כן היה מהני נאמנות וא"כ פסק הרמב"ם הך דינא דהיכא דנתייחד דהגט בטל ולא מהני נאמנות ודברי הרמב"ם הן דברי הגמרא בפלוגתא דר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש.

ומש"כ הרמב"ם דק"ו הדברים וכו' אין פירושו ללמוד הדין משם דהא התם הטעם משום קידושין כמ"ש הר"ן רק דלא תימא אף דנתייחד עמה לימא כיון דנתן עיניו לגרשה מיסני סני לה ומאוסה היא בעינו ולא בעל ולזה קאמר ק"ו הדברים אם שכבר גירשה חוששין שמא בעל אף כי קודם שגירשה מכ"ש שאינה מאוסה בעינו וא"כ לולי דעתו לפייס

ולבטל הגט אינו מכניס עצמו לכלל יחוד ובעילה ובודאי בטל ליה זהו מה שנראה לי בביאור דברי הרמב"ם ומעתה יש לומר כי קאמר הרמב"ם דוקא קודם שנגמר הגט דומיא דהך דר' שמעון דלא נחתם כלל אבל בנגמר הגט רק מחוסר נתינה בזו אפשר דביחוד לחוד לא מחזקינן ליה לביטול והבו דלא לוסיף עליה דהא בהך דינא גופיה חולקים הפוסקים ומכ"ש דנימא אם נגמר הגט כדינו וכהלכתו שנימא דביחוד בעלמא מבטל ליה וזה נראה לע"ד בכוונת הרמב"ם ודינו יצא מגמרא הנ"ל במחלוקת ר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש.

ותנשא בו לכתחילה. מסתימת רבינו משמע אפילו שהבעל כאן ורש"י והר"ן כתבו דוקא כשהלך למדה"י וכתב הבית שמואל בסימן קמ"ח ס"ק ג' דהרא"ש והרמ"ה לא ס"ל כרש"י דאל"כ מנא לן לחלק בין שליח לנתינה מידו לידה דהא דאמרינן דף י"ח גבי המשליש גט לאשתו דמותרת לינשא ולגט ישן אין חוששין דמשמע אי חוששין אסורה לינשא היינו כשהבעל פה ולא הלך לדרכו כמ"ש רש"י עכ"ל ולי נראה לדוחק דהרא"ש יחלוק בזה ארש"י רק דס"ל כמ"ש התוס' דנאמנות שלא פייסתי מהני הואיל וכל חשש דפיוס הוא משום לעז של בעל וכשנתן נאמנות שוב אינו מערער דכסיפא ליה מילתא ולפי זה קשה מה פריך וליחש שמא פייס הא הבעל הוא פה ואמר שלא פייס ואיך יערער אח"כ להכחיש דיבורו כיון שהגיד כבר שלא פייס ואי טען שפייס א"כ מה משני באומר נאמנות מה מהני נאמנות הא חזינא דלא כסיפיא ליה וטוען פייסתי ועל כרחך צריך לומר דסתמא דגמרא ס"ל דברייתא מיירי בכל גוונא אף דהבעל אינו לפנינו ולכך חוששין אולי יבוא ויטעון פייסתי ומשני באומר נאמנות ולא יערער כי כסיפא ליה וא"כ כיון דעל כרחך מוכח מהגמרא דהבעל איננו פה ואעפ"כ אמרינן דלא חיישינן לגט ישן ש"מ באינו פה לא תנשא לכתחילה בע"י שליח ובאמת רש"י כתב בפרק כל הגט דף כ"ט ע"ב באומר נאמנות ושוב לא מהימן אי טען פייסתי ולפי זה שפיר יש לומר דהבעל פה וצועק פייסתי ובאומר נאמנות לא משגיחין ביה ואפשר דרש"י אזיל לשיטתו דפירש בגיטין דף י"ח דחשש פיוס הוא מחשש דגט ישן וא"כ בהא דאומר נאמנות אף אם צועק ככרוכיא לא משגחינן ביה דמה בכך אף אם האמת אתו אם נשאת לא תצא כהנ"ל משא"כ התוס' דפירשו דילמא פייס וביטל הגט וא"כ אם האמת כדבריו הרי כאן אשת איש ולכך אי טען פייסתי לא מהני נאמנות והרמ"ה ס"ל כהתוס' כמבואר בטור סימן קמ"ד עיי"ש.

והא דפירש רש"י בגיטין דף י"ט ע"א גבי כדאי הוא ר' שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק כגון שהלך לדרכו או ניסת כבר בגט זה לא תקשה לנו דא"כ מה קאמר שם בגמרא והאמר

ר' שמעון בן לקיש לא הכשיר ר"ש אלא לאלתר דרש"י פירש דלכך לרשב"ל מכאן עד עשרה ימים פסול משום שמא פייס והוי גט ישן וא"כ לו יהיה כן הא כבר נשאת ולכו"ע בגט ישן אם נשאת לא תצא וכן בהלך לדרכו אפשר לומר דודאי כיון דלרבנן דהלכתא כוותייהו פסול גמור הוא דהוי מוקדם רק דאנו נסמוך אר"ש ובשלמא אי אמרת דר"ש מכשיר לגמרי בלי פקפוק יש לסמוך עליו אבל כיון דגם ר"ש משוי ליה פסול לכתחילה אין לנו לסמוך כלל אר"ש כי אם ארבנן ולפוסלו משום מוקדם הואיל ולא הורה בה ר"ש לכתחילה להתירא.

והנה בגוף הדין של רמ"ה שהביא הרא"ש פרק הזורק יש לדייק דהקשה מהך דפרק מי שאחזו דף ע"ו דאם לא אעבור מנגד פניך ל' יום דקתני דאין חוששין לגט ישן הואיל ולא נתייחד עמה תיפוק ליה דאם נתגרשה תנשא לכתחילה ותירץ דדוקא בנתן לה הבעל הגט אחר היחוד הוא דתנשא דאי איתא דבא עליה הוה חס לפגמא דברא אבל בנותן לשליח והשליח נתן לה הגט אחר היחוד לא תנשא דאי הוי מימלך ביה היה מצוה להשליח לכתוב גט אחר ויש לדייק שליח מאן דכר שמיה והוי ליה לאפלוגי בהאי ענינא דבהך מתניתין דנתן לה הגט קודם יחוד רק דאינו חל עד אחר היחוד בהא לא תנשא כיון דכבר נתן לה הגט מקדם ואם אמת הדבר דודאי משנה זו מיירי בנתן לה ע"י שליח דאל"כ אפשר דהוה מוקדם מ"מ אין ענינו לכאן להך קושיא ותירץ ונראה לי דס"ל לרמ"ה בנותן הגט מידו לידה אין חילוק בנתינה קודם היחוד לאחר היחוד דאם נתייחד עמה והיה בא עליה היה נוטל הגט ממנה להחליפו באחר משום פגמא דברא אבל במסרו לשליח קודם היחוד מי יימר דאח"כ אשכחיה לשליח לומר לו להחליפו ודברי הרמ"ה מדויקים. ובהכי ניחא דברי הטור דכתב סוף סימן קמ"ח בנותן גט לאשתו על תנאי ולא נתקיים עדיין התנאי ונתייחד עמה דאם נתגרשה תנשא לכתחילה דאף דנתן לה הגט קודם יחוד מ"מ כיון דגט בידה אלו בא עליה היה נוטלו ממנה והבית שמואל סימן קמ"ח ס"ק ז' הקשה עליו ולפי מ"ש ניחא.

ואי קשיא הא הוי מוקדם דאינו חל אלא בעת קיום התנאי והיא תגבה פירות מזמן כתיבה וגם איכא חיפוי ואי אמרינן דמיירי ע"י שליח ואעפ"כ כתב הטור דתנשא לכתחילה דמיירי במצוה לשליח ליתנו לה אחר היחוד וכמ"ש הבית שמואל בסימן וס"ק הנ"ל דכל זה דחוק לפרש דברי הטור ולא הוי ליה להטור לסתום סתומי כי האי מילתא וצריך לומר דכמו דכתב הרא"ש אם אין הכתיבה והמסירה ביום אחד דליכא למימר משום מוקדם דעדי מסירה דחזו דאין הכתיבה והמסירה ביום אחד מפקי לקלא והיינו הטעם כדי להזהיר ללקוחות שלא יפסידו הפירות ואף כאן המגרש על תנאי עידי

המסירה השומעין התנאי הם מוציאין קול שהגט אינו חל כי אם בשעת קיום התנאי ומזדהרי הלקוחות וליכא כאן חשש מוקדם כמו אם אין הכתיבה והמסירה ביום אחד דמאי שנא.

ואי קשיא הא הטור חושש לתירוץ השני של הרא"ש דבעי דוקא שליח ולא דעדי מסירה מוציאין קול ולכך פסק בגט שנתאחר הנתינה מיום הכתיבה דבעי דוקא ליתנה לה ע"י שליח יש לומר דלכך בעי דוקא שליח דיש לחוש לחיפוי שמא תזנה בין כתיבה למסירה ויחפה עליה וימסרה בצנעה ובהחבא כמ"ש התוס' שלא יהיו עדי מסירה מוציאין קול עיין שם במהרש"א דיתן לה בהחבא בפני עדי מסירה ויהיה קצת קול ולכך פסול משא"כ כאן בנותן גט על תנאי בשעת נתינה אז לא ידע שתזנה אח"כ וא"כ אז נותן בפרהסיא בפני עדי מסירה כי מה יחוש אז וא"כ ע"מ מוציאין קול ממש וא"כ כשתזנה אח"כ ליכא כאן חיפוי דכבר הוציאו קול במחנה עברים שהיה על תנאי ואינה מגורשת עד שתחול התנאי וזה נראה לענ"ד ברור ולכך לא נזכר בשום מקום בפוסקים בתנאי דאם דצריך להיות ע"י שליח דאל"כ הוה מוקדם אלא ודאי בזה כו"ע מודים דע"מ מוציאין קול וליכא חשש חיפוי או הפסד פירות. ומעתה כל מה שנתחבטו האחרונים והתוס' יו"ט גט ישן היכי משכחת לה לק"מ דבתנאי אם משכחת לה ובין כתיבה לנתינה לאו דוקא ולכך כתב הרמ"ה והרא"ש והטור בנותן גט מידו לידה אם נתגרשה תנשא והיינו בנתינה בתנאי אם ונתייחד עמה ומ"מ תנשא כמ"ש לעיל הואיל ולא נטלו ממנה והך מתניתין דאם לא אעבור מיירי ע"י שליח ולא קשה מידי ודברי כל הפוסקים נכונים ודברי הבית שמואל בסימן קמ"ח ס"ק ה' נסתרים במ"ש.

אך אם נתייחד בין כתיבה לנתינה בו ביום נראה לי כדעת הב"ח והתוס' יו"ט דמ"מ הוי גט ישן דהא סתמא נשנית במתניתין כל שנתייחד בין כתיבה לנתינה ולא חילק בין אותו יום ליום שלאחריו דודאי לדברי הב"ח דלא היה מציאות לגט ישן מחשש מוקדם רק בו ביום יפה הקשה הבית שמואל איך שייך גיטה קודם לבנה אבל לפי מש"כ דשייך ג"כ ביום שלאחריו ופסלו חז"ל גט ישן אם נתייחד בין כתיבה לנתינה אף בו ביום פסלו לכך סתמא קתני כל שנתייחד בין כתיבה לנתינה ולא חילק בימים כי התקנה היתה סתם מבלי לייחד בין כתיבה לנתינה והגע עצמך אלו היא זקנה עקרה ואיילונית דלא שייך גיטה קודם לבנה א"כ תכשיר גט ישן לכתחילה דבר זה מהנמנע דגזרת חז"ל היתה מחשש גיטה קודם לבנה אבל כיון דתקנו לפסול כל שנתייחד בין כתיבה לנתינה לעולם ובכל הנשים פסלו ואף בו ביום בין כתיבה לנתינה פסלו דהשוו גזרתם.

ומעתה גם דינו של הב"ש סימן קמ"ח ס"ק ב' שרצה לומר בנתגרשה מחמת ערוה

ליכא חשש גט ישן דלא שייך גיטה קודם לבנה דמאוסה היא בעינו כמ"ש בירושלמי ליתא דחז"ל פסלו היחוד בין כתיבה לנתינה אף בזקנה ואיילונית דהיו משוים גזרתם רק הירושלמי קאמר לבית שמאי דליכא במציאות גירושין רק בדבר ערוה א"כ לא היה מתחילה סיבה וטעם לגזרת חכמים אבל לבית הלל דחששו לגיטה קודם לבנה ואסרו היחוד בנתים בכל מקום ובכל הנשים ובכל הזמן גזרו ולכך לא חלקו הפוסקים וזה ברור גם מש"כ הב"ש בס"ק הנ"ל לתרץ קושיית התוס' בגיטין דף פ"א ע"ב בד"ה בית שמאי סברי וכו' על הא דאמרינן המגרש אשתו ולנה עמו בפונדק דב"ש סברי אדם עושה בעילתו בעילת זנות מהא דיבמות דאמרינן דב"ש ס"ל אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות דכאן דמגרש משום ערות דבר שאני זה לא ס"ל להתוס' דעד כאן אמרינן בירושלמי אלא אם לא ראוה שנבעלה דאמרינן מזוהמת היא בעינו ואינו בועלה אף שנתייחד עמה אבל בראינו שנבעלה הרי חזינן דאינה נמאסת בעינו ולמה יעשה בעילתו בעילת זנות וקושיית התוס' למ"ד ראינו שנבעלה עיי"ש בתוס' והדבר מבואר.

הלכה ו

אמר לסופר וכו' מפני שלא היתה בת גירושין ממנו כשנכתב זה ונמצא שנכתב שלא לשם גירושין וכו'. ודעת התוס' ביבמות דף נ"ב ע"ב בד"ה ולאשה בעלמא וכו' משום דלא מצי למשויא שליח מידי דאיהו לא מצי עביד ואיהו לא מצי עביד משום דהוי דבר שלא בא לעולם ולכך ר' מאיר דס"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם מהני גבי סופר לומר לו דהא איהו מצי עביד ויש נפק"מ בין זה בכותב בכתיבת ידו דהוי גט דבר תורה אם הטעם משום שליחות הא איהו כותב בעצמו ואין כאן צורך שליחות אבל אי הטעם משום שלא לשמה הא בכתב ידו ג"כ בעינן לשמה ובזו אפשר ליישב דברי הטור בסימן קל"ב דהביא בשם הרמב"ם דהכותב גט לאשה דעלמא דלא הוי גט והרא"ש כתב דלמאן דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הוי גט דהקשו עליו דלמה זכרו בשם הרמב"ם הלא גמרא ערוכה היא במסכת גיטין וגם מה נפק"מ בדברי הרא"ש לדעת ר"מ כיון דקי"ל הלכה כחכמים ולפי מ"ש יש נפק"מ ועיקר שמועתו בשם הרמב"ם משום כתיבה לשמה וקיצר בהעתקת דברי הרמב"ם וסמך על מקומו למעיין שם וא"כ יש נפק"מ בכותב בכתב ידו.

והנה המשנה למלך פרק ששי הלכה ג' ביקש עוד ליתן טעם לדברי הטור לומר דהמקדש אשה לאחר ל' יום יחולו הקידושין וגירשה בנתיים כיון דהזמן דממילא קאתי בלי מעשה אפשר דהוי דומה לדבר שבא לעולם ואפילו חכמים מודים וחזר בו מכח סברא דמה צורך לגירושין בחזרה בעלמא פקעה זיקתו ועוד מכח תשובת הרשב"א סימן ת"ז דכתב דאין יכול לגרש בתוך זמן עיי"ש ולא הבנתי דבריו דאם האמת ברור כדבריו דבמילתא

דבזמן קאתא מיקרי דבר שבא לעולם א"כ יש לומר דקידשה לאחר שלשים יום ואח"כ אמר כתוב גט כשיהיו ל' יום ויחולו הקידושין אז תתגרש בו וא"כ מה זה קושיא דהא בחזרה בעלמא יכול לבטל הקידושין דהוא אינו רוצה לבטל קידושין רק רוצה שתהא מקודשת לו ואח"כ תתגרש וכן הרשב"א לא קאמר אלא אם הגט חל תיכף תוך ל' יום ולזה פסק דלא מהני כיון דאינה מקודשת אז איך תתגרש אבל האומר שינתן לה הגט לאחר שיחולו הקידושין והקידושין ממילא קאתין והוי בזמן א"כ לשיטת הרא"ש יש מקום למציאות הגט משא"כ לשיטת הרמב"ם דהא עכ"פ הוי שלא לשמה ודברי הטור נכונים דיש נפק"מ רבתא בין הרמב"ם להרא"ש איברא דבהך דינא גופא לומר הואיל וממילא הזמן קאתי יהיה כדבר שבא לעולם אני נבוך מאוד דאטו לא יקרה אסון ח"ו שימות הוא או אשתו תוך זמן המוגבל וא"כ לא יהיה לעולם מקום לקידושין לחול והדבר צריך תלמוד.

אבל אמר לו כתוב אותו לארוסתי לכשאשאנה אגרשנה וכנסה וגירשה בו כשר. והראב"ד נמשך לדעת ר"ת שהביא התוס' בגיטין דף כ"ו ע"ב דפוסל כשכתוב בו זמן דאירוסין משום חשש גיטה קודם לבנה אבל משום מוקדם ליכא למפסל אפילו לדעת הרא"ש והטור דפסלו הגט בנתאחר אחר כתיבתו לנתינתו דהא קול יוצא לנשואין כמ"ש התוס' שם דף כ"ו בד"ה הכא נמי וכו' וא"כ הרי מבורר דלא נתגרשה ביום הכתוב בגט והוי כמו גיטין הבאים ממדינת הים בגיטין דף י"ח ע"א וליכא כאן חיפוי וגם משום פירות ליכא דהיא לא תגבה פירות עד שתברר זמן נתינתה ולהפסד אשה ליכא למיחש דבשעה שיגיע הגט לידה תוכל להראותו לפני עדים ומאותו זמן תגבה והתוס' שהקשו כן דף כ"ו הקשו לר' שמעון בן לקיש דס"ל משעת חתימה וא"כ תפסיד האשה כמו בגט שאין בו זמן דהואיל וקול לנשואין תצטרך להביא ראיה על זמן הכתוב והיא לא תוכל לברר רק יום נתינה אבל לא יום חתימה והב"ח והפרישה והבית שמואל בסימן קל"ב נתקשו בזה ולפי מש"כ ניחא (וצ"ל דס"ל להתוס' דלרשב"ל לא אמרינן אקדומי פרענותא לא מקדימין או דהא חזינן דמקדים דהא כותב קודם נשואין על אחר הנשואין וכמהרש"א דגם בכתיבה לחוד איכא אקדומי אבל אי אמרינן דבכתיבה לא שייך אקדומי וגם דס"ל לרשב"ל לא מקדמי פרענותא רק דס"ל בגט שאין בו זמן לא שייך אקדומי לק"מ דודאי ביום נתינה יניח לעדים לחתום דלא יקדים ואין לאשה הפסד דיום נתינה תוכל לברר כהנ"ל).

הלכה ז

מפני תקנת סופר התירו חכמים לסופר שיכתוב טופסי גיטין וכו'. עיין במ"מ מש"כ קרי רב עליה דרבי אלעזר טובינא דחכימי מדבריו למדנו דהוא מפרש דהך מילתא דרב בגיטין דף כ"ו ע"ב ארבי אלעזר דרישא קאי דמתיר מפני תקנת הסופר לכתוב טופסי גיטין ולא ארבי אלעזר דסיפא דפוסל בגיטין והא דפריך הגמרא אפילו בשאר שטרות מהך דאשרתא דדייני וכו' אף דלר"א דרישא אף בשאר שטרות אין כותבין תורף וכמו שהקשו התוס' בד"ה ר' אלעזר מכשיר בכולן וכו' לשיטת רש"י דמפרש אף בר"א דסיפא דבשאר שטרות אין כותבין תורף אפשר לומר דרב סתם קאמר הלכה כר"א הואיל היותו טובינא דחכימי רק להיות דאיכא תנאי אליבא דר"א לא תתפרש במה הלכה כר"א ופריך בגמרא דהא להך תנא דס"ל כר"א דסיפא אי אפשר לומר על ר"א טובינא דחכימי דקשיא ליה משטרות מהך דאשרתא דדיינא וכו' ולפי דאיכא תנאי אליבא דר"א והוא בשל סופרים קי"ל כהמיקל ופסק הרמב"ם כר' אלעזר דרישא. אמנם הכ"מ כתב בשם הר"ן הטעם דהרמב"ם פסק דלא כרב מדקי"ל בגיטין דף כ"ב דחרש שוטה וקטן כשירים לכתוב הגט וצריך ביאור דהא בעינן דוקא בעומד על גבו וצ"ל דגדול עומד ע"ג לא מהני לכתוב לשמה ובפרט בשוטה כדמוכח בתוס' שם בד"ה והא לאו וכו' משוטה דפסול לחליצה אע"ג דבי"ד עומדין ע"ג רק הא דמהני בחש"ו גדול עומד על גביו דהוי כגדול הכותב דדרך סופרים לעמוד ע"ג חש"ו לכתוב להם טופס להקל מעליהם מלאכה והוי כמו גדול הכותב ואיכא כאן תקנת סופרים משא"כ בנכרי ועבד לא מהני גדול עומד ע"ג דגדול לגבי גדול לא הוי כסופר הכותב רק כגדול הכותב בעצמו וליכא כאן תקנת סופרים.

אך עדיין קשה א"כ דפסק כת"ק א"כ בשטרי הלואה ומקח וממכר יהיה איסור לכתוב תורף כסתמא דמתניתין וא"כ למה פסק הרמב"ם דמותר כי לא נזכר בכל הלכות מלוה ולוה דאסור לכתוב תורף בשטר חוב ומכירה ועיין בחו"מ סימן מ"ח ולכך צ"ל כיון דאיכא תרי תנאי אליבא דר' אלעזר ראה רב הונא ושמואל לפסוק בכל מקום כר"א ולקולא הואיל והוא מילתא דרבנן ובגיטין פסקינן כר"א דרישא ובשטרות כר"א דסיפא.

הלכה ח

סופר שכתב הגט לשמו ולשמה כהלכתו וחתמו העדים שלא לשמה הואיל ומסרו לה בעדים הרי זה גט וכו'. עיין תרומת הדשן שאלה רכ"ח החזיק באותו הגירסא דדעת הרמב"ם דאם החתימו עדים שלא לשמה דכשר אם יש שם עדי מסירה וצ"ל אף דמסיים הרמב"ם לבסוף הרי זה פסול מדבריהם כוונתו רק על דין זה שהיה עד אחד פסול או

היה רק עד אחד דזהו פסול מדבריהם דהוא מזויף מתוכו אבל שלא לשמה כיון דעדות מעליא קמסהדי ובחתימה לא בעינן לשמה אין כאן זיוף כלל ועיין בתרומת הדשן שנתן מקום לדברי הרמב"ם אמנם לפי גירסת הספרים שבידינו וכנראה דעת הטור גם בזו דעת רבינו הרמב"ם לפוסלו מדרבנן וצ"ל דאף דרב אשי דאמר רבי יהודה היא ולא מוקי ליה כר' אלעזר דהלכתא כוותיה ש"מ דס"ל דלא מיקרי מזויף מתוכו כשחתמו שלא לשמה כקושיית התוס' בגיטין דף ג' ע"ב בד"ה דתנן אין כותבין וכו' מ"מ מדמספקא לן בדף ה' ע"ב אי רבי יוחנן ס"ל כרבה או כרבא וקשה הא רבי יוחנן ס"ל בדף כ"א וחתמו אתורף קאי א"כ ליכא למימר רבי יהודה היא כמ"ש התוס' בד"ה הנ"ל דף ג' וקשה לרבי יוחנן כתיבה וחתימה למה ועל כרחך צ"ל דהוי מזויף מתוכו וא"כ כוותיה דסתמא דתלמודא פסקינן.

והנה התרומת הדשן הביא בשם אור זרוע גדול דבחתמו עדים שלא לשמה פסול אפילו לר' אלעזר דכתב לה לשמה אכולי מלתא דכתיבי בגט קאי עיי"ש וצ"ל דדעת האו"ז כדעת הגאונים שהביא הרמב"ם דס"ל דמודה ר"א במזויף מתוכו דהוי מזויף ממש ובטל מהתורה כיון דחתמו שלא לשמה וס"ל להאו"ז דמשום מלתא דרבנן לא היו מתקנים לומר בפני נחתם לרבה וגם לא היו אמרינן דף ג' ע"א במסקנא שלא יועיל אם אמרו ידעינן והקשה התרומת הדשן דא"כ איך מכשרינן בגט שחתמו גוים בשמות מובהקין ועיין בחידושי רשב"א בריש גיטין שהאריך בכל זה והתרוה"ד לא ראה חידושי רשב"א וצ"ל דודאי אי חתימי סהדי כשרים א"כ הרי כאן עדות מעליא ושייך לכלל גט דהרי הן מעידין על הגירושין וכיון דשייך לכלל הגט הרי הן בכלל וכתב ומכלל התורף הוא ופסילי שלא לשמה משא"כ כשחותמין גוים אינם בכלל עדות וא"כ כתיבה שלהם כמאן דליתא דאין כתיבה שלהם מועיל לשום דבר ואינו בכלל הגט ולא שייך עליה וכתב שיהיה בעי כתיבה לשמה. ומעתה נראה דהוא הדין בחתום פסול דאינו מענין הגט עַד שיהיה בטל דלאו בכלל עדות הוא ואינו מענין הגט.

ובזה צדקו דברי הרב המחבר דבסימן קל"א סעיף ו' הביא דעת היש אומרים שאם חתמו שלא לשמה בטל הגט והיינו כדעת האו"ז ובסימן ק"ל סעיף י"ז בעד אחד פסול סתם כרמב"ם הגט פסול ולא בטל ולא הביא דעת היש אומרים ולפי מ"ש ניחא דבחתם פסול עליו על כרחך החשש הוא רק דלמא אתא למיסמך עליה דזהו רק חשש בעלמא עד שבשמות מובהקים בגוים כשר הגט ולכך כתב רק פסול ולא הזכיר הדעת מי שאומר לבעל הגט דלא מסתבר בזה טעמו כלל משא"כ בשלא לשמה דיש לחוש לדעת האו"ז ועיין רשב"א הנ"ל דכתב ג"כ דחתימת גוים כמאן דליתא ונכון הוא והבית שמואל בסימן

קל"א ס"ק ז' נתקשה בזה בדעת המחבר ולפי מש"כ ניחא וגם מדברי הב"ש שם בס"ק ו' שהביא דברי תרומת הדשן הנ"ל נראה שנתעלם ממנו חידושי הרשב"א ששם מבואר הכל באר היטב.

הלכה טז

ולמה אין כותבין אלו החמשה וכו'. הדבר ברור כמ"ש הבית שמואל בסימן קכ"ג ס"ק ה' דלכך נקט הרמב"ם הך טעמא משום דמומר הוא בכלל כריתות דישנו בתורת גיטין וקידושין ומ"ש הב"ש בסימן קמ"א ס"ק מ"ו בשם התוס' דסנהדרין דף ע"ב דכתבו בן ברית למעוטי מומר אין כאן ראיה כי בלשון בני אדם האומר בן ברית לא נכלל בו מומר כי יצא מכלל ברית ופרק עול מלכות שמים ולכך שם ברודף האומר הניחו בן ברית הוא כוונתו כלשון בני אדם שהוא בקבלת הברית ולא המיר ופרק עול אבל בשביל זה לא נימא דבר תורה שלא יהיה מומר בכלל שליחות או בתורת כריתות שאע"פ שחטא ישראל הוא וגיטו וקידושיו גיטין וקידושין גמורים הן.

ובהכי ניחא מ"ש התוס' בגיטין דף כ"ב ע"ב בד"ה והא לאו וכו' דהקשו דמה צורך להביא ראיה מברייתא דנכרי פסול תיפק ליה דלאו בני כריתות הן ותמה מהרש"א דאיפכא הוי להו לאקשויי דמה פריך מברייתא דנכרי פסול אחש"ו דהא דנכרי פסול הוא משום דלאו בני כריתות הן ולפי מ"ש יש לומר הא דפריך מנכרי לאו דוקא נכרי רק ידוע היה להן דלענין גיטין עשהו למומר כנכרי לכל דבר ועל זה פריך אי הכי נכרי נמי לאו דוקא נכרי רק ישראל מומר דעל זה הקושיא למה יפסול הא בן כריתות הוא ואי משום לשמה הא ישראל עומד על גביו ועל זה משני דאדעתיה דנפשיה קעביד כמ"ש הרמב"ם רק דלפי"ז אין צריך להביא מברייתא דנכרי פסול דבלא"ה ידוע דנכרי פסול היותו לאו בן כריתות רק הקושיא היא דהיה קבלה בידם דמומר שוה לנכרי לענין גיטין אף דהוא בן כריתות וא"כ בממה נפשך אם קבלה זו ליתד תקוע שלא יפול בו הספק אין צריך לברייתא דאיך אפשר לומר וכי תימא הכי נמי הא נכרי ודאי פסול ומומר דינו כנכרי ואם הספק אי מומר דינו כנכרי אינו יכול להקשות מברייתא דנכרי פסול דהא שאני נכרי מן מומר ולשון התוס' מדויק למאוד.

ולהרמב"ם צ"ל לתרץ קושיית התוס' הא דפריך מנכרי כמ"ש התוס' שם בד"ה והא לאו וכו' דהסוגיא דרב הונא הוא כר' מאיר דבעי להס"ד כתיבה לשמה מדרבנן וכיון דלא בעי כתיבה לשמה מדאורייתא אין צריך לכתיבה בני כריתות או שליחות וליכא למימר כיון דלר"מ כתיבה לשמה לאו דאורייתא רק גזרו כתיבה לשמה אטו חתימה אף לענין כריתות נגזור כתיבה אטו חתימה דבעי בני כריתות דבר תורה דיש לומר בשלמא לשמה

אתא לאחלופי בין כתיבה לחתימה אבל לענין כתיבת נכרי לא אתא לאחלופי דמידע ידעי דנכרי לאו בר עדות הוא וכל שטרות דכשר נכרי לכתוב לגזור דיחתום אלא דלהא לא חיישינן דידעי דנכרי פסול לעדות והבית שמואל בסימן קכ"ג ס"ק ה' כתב דקשה להרמב"ם דמחלק וס"ל דבגט לא בעי שליחות מ"מ בעי בני כריתות דתקשה לדידיה קושיית התוס' ולא ראיתי בתוס' שום קושיא שלא יהיה מיושב לדעת הרמב"ם זולת מה שהקשו התוס' שם מן מילה ואין זו קושיא כל כך לדמות מילה לגט דבגט בעינן ספר כריתות משא"כ מילה דמ"מ הוא נימול ואפי' לשמה לא בעינן ומכ"ש דלא בעינן כריתות ופשוט הוא.

אך יש לפקפק בזה דא"כ דאמרינן דמומר ג"כ אדעתיה דנפשיה קעביד איך מצאנו ידינו ורגלינו בחליצה דמשמע מדברי התוס' פה בד"ה והא לאו וכו' דצריך כונה ואיך מניחין למומר לחלוץ ובאמת הרא"ש בהלכות קטנות גבי עיבוד עורות לשמה מחלק בין מעשה רב למעשה זוטא כעיבוד עורות דלא אמרינן דאדעתיה דנפשיה קעביד משא"כ בגט דצריך כתיבת כל התורף לשמה וא"כ יש לומר בחליצה כיון דבדעבד חליצה לחוד בלי קריאה ורקיקה מתיר הוי מעשה זוטא איברא דמלבד דאין כן דעת הרמב"ם כמ"ש הרא"ש להדיא אף גם דעת התוס' דהקשו בכל דוכתי מהך דמילה דלמה כשר גוי ולא מחלק בין מעשה רב למעשה זוטא כמ"ש הרא"ש גופיה שם בהלכות קטנות מהך דמילה ש"מ דלא ס"ל להתוס' לחלק בין מעשה רב למעשה זוטא והגאון חכם צבי בתשובתו סימן א' עמד בזה ולא תירץ כלום עיי"ש ובאמת התוס' במסכת מנחות דף מ"ב ע"א בד"ה ואל ימול כותי וכו' הקשו למה לי למעוטי נכרי מכתיבת ס"ת מוקשרתם וכתבתם כיון דבלא"ה סתמא אינו כותב לשמה דאדעתא דנפשיה קעביד ותירץ דאיצטרך למעוטי צדוקי ומומר הרי דס"ל להתוס' דמומר דעתו לשמה רק דפסול הואיל ואינו בוקשרתם וכו' עיי"ש אמנם לשיטת הרמב"ם קשה וצ"ל הואיל וחזינן דעושה מצוה וחולץ לקיים דבר תורה הרי הוא ישראל לדבר הזה הואיל וראינו דעשה מצוה בידים וחולץ משא"כ בכתיבת הגט וכדומה דאינו עושה מצוה רק מלאכה בעלמא וצ"ע לחלק.

ואם כתב הגט אחד מחמשה וכו' אינו גט וכו'. נראה ברור כוונתו מדלא הוציא מומר מכלל לומר דיהיה בכלל ספק אולי נתכוון לשמה מזה נראה דעת רבינו דאמרינן דודאי אינו כותב לשמה והכס"מ דכתב דיש בו ספק לא כתבו כן אלא באיכא ישראל עומד על גביו דאולי לאו אדעתא דנפשיה קעביד אבל בכותב סתמא וסתמא לאו לשמה קאי ודאי דאינו כותב לשמה והבית שמואל בסימן קכ"ג ס"ק ה' נסתפק בזה ולא ידעתי למה.

הלכה יח

מותר להניח חרש שוטה וקטן לכתוב טופס הגט לכתחילה והוא שיהיה גדול עומד על גבן אבל העכו"ם והעבד אין כותבין הטופס לכתחילה ואפילו ישראל עומד על גבן וכו'.

כבר כתבתי לעיל בדעת הר"ן דבחש"ו כשגדול עומד על גבן חושב הרמב"ם דהוי תקנת סופר משא"כ בגוי ועבד וא"כ כיון דליכא תקנת סופר אסור לכתוב טופס לכו"ע ויש לו ראיה כקושיית התוס' בד"ה והא לאו וכו' אדמדייק מסיפא דנכרי כשר לדייק מרישא דנכרי פסול מדלא מני ליה במתניתין בהנך דכשרים לכתוב ובשלמא לרב הונא דמוקי בתורף וכר' מאיר דמודה דבעי כתיבה לשמה יש לומר דלכך לא מני נכרי הואיל ולר' אלעזר נמי אתיא ולר"א ודאי פסול וכמ"ש התוס' להדיא אבל לשמואל דמוקי למתניתין בטופס קשה לחשוב דנכרי כשר לכתיבה כמו בחש"ו אלא ודאי דנכרי לכתחילה פסול מהטעם שכתבתי.

והנה הטור בסימן קכ"ג הביא בשם הרי"ף דאפילו בטופס וגדול עומד על גבן פסולין בחש"ו וכן משמע בכל בו אבל באמת המעיין בהגהות סמ"ק כי שם מקורו של דברי הרי"ף יראה דלא כתב כלום מטופס רק כתב הואיל ור"י פקפק דחש"ו לאו בני שליחות נינהו א"כ אף דדחינן ליה מ"מ וכי אנן אשנוי ניקם ונסמוך והאריך בזה דלא סמכינן אדברי רב הונא דאמר בגדול עומד על גביו והיינו הכל בתורף אבל בטופס וגדול עומד על גביו לפסול אטו תורף לא שמענו כלום מדברי הרי"ף ודבר זה היה לו לפרש ועוד הא כתב ואף כי הרי"ף הביא דברי רב הונא הא הביא גם מלתא דשמואל והוא ששייר מקום התורף הרי דמשוה דינו לדברי הרי"ף ואין דעתו לחלוק אהרי"ף ואלו ס"ל דאף בטופס פסול הרי הוא חולק ארב הונא וגם אדברי שמואל דאמר והוא ששייר מקום התורף ור' אלעזר היא והיינו צריכין לומר לדעתו דרבי יוחנן דאמר ר' מאיר היא חולק אדשמואל וס"ל דלר"א אף טופס פסול וא"כ הרי דבריו סותרים לדברי הרי"ף להדיא ועוד דכתב אח"כ דר' יוחנן דאמר ר"מ היא חולק ארב הונא ולא קאמר דחולק נמי אדשמואל אלא ודאי דבטופס מודה ושמואל ורבי יוחנן אינם מחולקים כלל בדין ולכן נראה דגם הרב רמ"א בסימן קכ"ג סעיף ג' לא הטה אוזן לשמוע בהך לגזור טופס אטו תורף בגדול עומד על גביו רק העתיק דברי הר"י דפוסל בטופס בחש"ו במקום שאין גדול עומד על גביו דבזה בלא"ה רוב הפוסקים פוסלים בטופס שנכתב שלא לשמה ומכ"ש במקום דליכא תקנת הסופר כלל אבל לפסול בגדול עומד על גביו לא נטה דעתו ולכך לא הביאו בהגהותיו והבית שמואל שם ס"ק ז' תמה עליו ודעתו להסיע דברי ההגה מסעיף לסעיף שלאחריו ואין להחמיר בזה כלל בדברים שאין לו שורש כלל בגמרא ופשוט הוא.

הלכה יט

הכותב גט בשבת או ביום הכפורים בשגגה ונתנו לה הרי זו מגורשת וכו'. העלו האחרונים בסימן קכ"ג דנוסחת הטור היא הנוסחא הנכונה ומסכמת לדינא בכל הדברים ועיין בהגהת משנה למלך שהביא בשם מהר"ש יפה דלמה יועיל גט בשבת או ביו"ט דהא כל מלתא דאמר רחמנא לא תעבד אי עביד לא מהני ומהר"ש יפה ביקש להוכיח דהלכתא בזה כאביי והוא נגד הכלל שבידינו כי בכל דבר הלכתא כרבא נגד אביי בר מיע"ל קג"ם ועוד יקשה הא דפריך במסכתא תמורה דף ו' במאי קמפלגי אביי ורבא לשני בכותב גט בשבת או ביו"ט אי מגורשת ונפק"מ טובא אלא ודאי צ"ל או כמו שכתב הש"ך בחו"מ סימן ר"ח עיי"ש על מקח שנעשה בשבת הואיל והמקח אלו היה נעשה בערב שבת או באחד בשבת היה המקח קיים א"כ אין כאן דבר בגוף המקח שנאמר שיהיה המקח בטל בשביל כך וכן הדבר בגט ועוד יש לומר בגט הבעל הנותן הגט הוא לא עביד מידי עד שנאמר בו שנתינתו היה בטל והכותב אין צריך שליחות כמ"ש הרמב"ם לעיל וא"כ מה אי עביד לא מהני נימא גביה מה יהיה בטל בזה הלא הוא רק כתיבה בעלמא וצ"ע ועיין בפסחים בפרק תמיד נשחט [דף] ס"ג בתוס' ד"ה השוחט וכו'.

פרק ד

הלכה א

אין כותבין את הגט אלא בדבר שרישומו עומד וכו' כתבו באבר כשר וכו'. עיין בכ"מ ודעת הרא"ש לחלק בין אברא למיא דאברא והנה התוס' בגיטין דף י"ט ע"א בד"ה דיו על גבי דיו פטור וכו' כתבו דלרב אחא בר יעקב לקמן דף כ' אפילו לרבנן כשר כשהכתיבה ראשונה היתה שלא לשמה ובכתיבה שניה מוסיף לכתוב לשמה וכתב המהרש"א דלפי"ז הא דבעי ר' שמעון בן לקיש מרבי יוחנן עדים שאינן יודעין לחתום מהו שיכתבו להם בסיקרא ויחתמו על גביו היינו כרב חסדא לקמן דלרב אחא בר יעקב אפילו דיו על גבי דיו מותר עיי"ש ולענ"ד זה דוחק דרב אחא יחלוק ארבי יוחנן ורשב"ל רק נראה דדוקא כתיבת הגט דבעי לשמה מהתורה א"כ כתיבה שניה עיקר אבל חתימת עדים לפי מה דקי"ל כר' אלעזר דעדי מסירה כרתי ולא צריך לשמה כלל מהתורה רק מדרבנן משום דנראה כמזויף מתוכה בזה ודאי דכתיבה ראשונה עיקר וברור הוא והבית שמואל בסימן ק"ל ס"ק כ"ח כתב בכתב על גבי כתב בחתימת ידי עדים להרשב"א דחושש לדברי רב אחא בר יעקב הוי ספק גט ולפי מ"ש זה אינו ולכך לא הזכירו ב"י כלל בסימן ק"ל.

הלכה ג

כיצד כותב על הנייר המחוק וכו'. עיין בב"י בסימן קכ"ד שהביא מחלוקת רש"י ועיטור ותוס' ורא"ש ורשב"א בגט ועדיו על המחק אי בעי עדי מסירה או לא דלדעת התוס' וסייעתו אין דומה נמחק שני פעמים לנמחק פעם אחת וכו' עיי"ש ולי נראה דודאי הא דהם מחולקים בפשט המשנה היינו לדעת הת"ק דפוסל בנייר מחוק ולא סמך כלל אעדי מסירה בזו נחלקו בפשט וכוונתו אבל לפי מה דקי"ל כר' אלעזר דכשר בע"מ ואם כן יכולין לכתוב גט על הנייר ועדים על המחק ויכולין העדים לעשות כן ומתכשר בעדי מסירה א"כ הרי כאן מקום חשש זיוף דהיא תמחוק הגט הכתוב בנייר ותעשה הגט עם העדים על המחק ויהיה הכל נמחק רק פעם אחת ותראיהו ותתגרש בו ותמחוק התנאי שהיה כתוב בנייר ולא תביא ע"מ כלל לבית דין כי לשיטת הב"י בגט ועדים על המחק אין צריך עדי מסירה ועל כרחך צ"ל דמחשש זה לדידן בגט ועדים על המחק צריכה עדי מסירה ולא נחלקו עם רש"י רק לת"ק דס"ל דלא סמכינן אעדי מסירה וליכא במציאות גט על הנייר ועדים על המחק דלא קא חתמי העדים כך כיון דהגט פסול וצ"ל דבשלמא בגט על הנייר ועדים על המחק אף דהגט בא לפנינו כתוב על הנייר וליכא כאן זיוף מ"מ כיון דהיה מקום לזייף אין כאן כריתות עד שיבואו ע"מ ויעידו משא"כ בגט ועדים על המחק כיון דליכא כאן חשש זיוף לשיטת התוס' רק דאולי היה הגט על הנייר א"כ כשתביא רק עדים המעידים שנמסר לה הגט הכתוב על המחק מתכשר דאז לא היה חשש דזיוף ואינה צריכה לע"מ להעיד על הכתוב בגט וכדומה רק די שתברר שקיבלה הגט הכתוב על המחק ומעתה לא היה בידה מעולם לזייף ולזה נתכוון הב"י דאינה צריכה לע"מ.

והנה נראה איפכא לשיטת רש"י והעיטור דבגט על הנייר ועדים על המחק אינה צריכה עדי מסירה כלל דמה יוכל להזדייף יש כאן דאם תמחוק הנייר ויהיה הגט על המחק הא תוצרך להביא ע"מ דלרש"י חוששין שמא נמחק שני פעמים ואם ידעו דלא היה הגט על המחק א"כ לרש"י וסייעתו בגט על הנייר אינה צריכה כלל עדי מסירה וזהו דלא כבית יוסף.

הלכה ד

היה הגט חקוק על ידו של עבד בכתיבת קעקע וכו' והיו העדים חקוקים על ידו הרי זו מגורשת וכו'. עיין בבית שמואל בסימן קכ"ד ס"ק ט"ז דהקשה הא העדים פסולים דאף דמיירי בלי דיו וצבע מ"מ פסולין מדרבנן ואפשר דהרמב"ם ס"ל דבמלתא דרבנן בעינן עד חמס כמ"ש התוס' בב"מ פרק איזהו נשך או דבעי הכרזה אפי' לאותו עדות ועל הגמרא גופיה בגיטין דף כ' לק"מ דלא מצריך לעדים לכתיבת קעקע דבשלמא גופו של

הגט אם אינו בכתיבת קעקע יוכל להזדייף אבל עדים איך יוכל לזייף אם ימחוק כתיבת ידו ויכתוב כתב יד אחר הרי אין זה כתב יד עדים כלל ולא יתקיים כלל וכן כתב הב"ש גופיה ופשוט הוא ואם דלישנא דרמב"ם דכתב ועדים חקוקים בו דחיקן ליה להב"ש יש לומר כמו שכתבתי ועיין בחו"מ סימן ל"ד.

מיהו בגוף הדין לדעת רבינו דמצריך שיהיו ג"כ העדים חקוקין יפה כתב הב"ח דחיישינן אם אין העדים חקוקין אולי היה הגט והעדים הכל בכתיבה בלי חקיקה והוא זייף וחקק הגט בלי תנאי וכוונת הב"ח לדידן דקי"ל כר' אלעזר דעדי מסירה כרתי וכשר בגט שהוא יכול להזדייף וא"כ הכותב גט על ידו של עבד בלי חקיקה וחתם עליו עדים כשר דיתברר בעדי מסירה וא"כ יש כאן חשש אולי היה הגט כן על אופן הזה ועדים כדין חתמו ועכשיו זייף הוא התנאי ועשה חקיקה מגופו של גט למען לא יצטרך לע"מ כדי שלא יתברר זיופו ולזה צריך עדים ג"כ בחקיקה ולזה ליכא למיחש דלמא היה גופו של גט בכתיבה ועדים בחקיקה דזה אין העדים רשאין לעשות מחשש זיוף וא"כ חזקה על העדים שעשו כהוגן והבית שמואל בס"ק הנ"ל הקשה דהא אין חוששין לזיוף כמו דאין חוששין בשטר המסיים בחצי שטה ועדים חתומים עליו ולא דק דבשלמא התם כיון דאין העדים רשאין לחתום ולהניח חלק לפני חתימתן א"כ אמרינן חזקה על העדים שעשו כהוגן ולא היה חלוק לפני חתימתן אבל כאן העדים עשו כהוגן דחתמו אכתיבה בעלמא דכשר וסמכינן על עדי מסירה כמבואר בגמרא וא"כ דעדים עשו כהוגן שפיר יש לחוש לזיוף ולא מתכשר אלא בעדי מסירה וכאן דליכא ע"מ לא מתכשר עד שיהיו העדים גם כן חקוקים וזה ברור ונכון ולא קשה מידי.

שהגודרות אין להם חזקה. וכתב הב"י בסימן קכ"ד אבל לאחר ג' שנים דיש להן חזקה מגורשת היא למפרע דליכא למיחש דלמא כתב ליתן ולא נתן לה לשם גירושין ומשום דאשתו היא לא מיחה בה ואין לאשה חזקה בנכסי בעלה דלא מקדים אינש פורענותיה לנפשיה עכ"ל ולא הבנתי דבריו דאם נסמוך על זה א"כ אף בשנה אחת יהיה חזקה דודאי נתן לה דאל"כ איך הקדים פורענות לנפשיה ואם חוששין דלמא לא נתן לה ונמלך אח"כ א"כ אף בג' שנים יש חשש זה ואין לאשה חזקה בנכסי בעלה לכן נראה הואיל דפריך בגמרא גיטין דף כ' ע"ב מגודרות אין להן חזקה ולא פריך מהך דאין לאשה חזקה בנכסי בעלה מוכח דס"ל לגמרא בהך עבד דגיטה חקוק על ידו ודאי מקפיד ולולא דהיה באמת נותן לה לא היה מניח לה להחזיק בו ומקפיד עליה ומוחה ולא שייך כאן אין לאשה חזקה בנכסי בעלה וקושיית הגמרא הוא מגודרות דלמא אזיל העבד לגבי אשה בלי רצון ודעת בעלה ואתי שפיר.

איברא בגוף הדין שתהיה בחזקת ג' שנים מגורשת למפרע אני נבוך דלמא רצון הבעל היה למחות עד סוף ג' שנים ועכשיו דנמלך לגרשה ולהניח לה העבד להיות שלה ולכך לא מיחה וא"כ מגורשת מעכשיו ולא למפרע דמה ראיה יש לנו דהיה שלה מתחילה וכן במה שכתב הב"ח דאם הודה הבעל דשלה הוא העבד מגורשת יש לומר ג"כ מן שעת הודאתו והלאה דכיון דמודה הודאתו מחשב לעבד להיות שלה והרי היא מגורשת בו אבל שתהא הודאתו מועיל שתהא מגורשת למפרע בזה אני נבוך כי דלמא נמלך ליתן ולא נתן עד עכשיו ומה יועיל הודאות בעל בלי עדים ואפשר לומר דכי מספקא לן אי מסר לה העבד היינו משום דהיא בחזקת אשת איש משא"כ אם היא עכשיו מגורשת א"כ אזדא חזקת אשת איש דהרי היא גרושה לפניך וא"כ גם בהא לא מספקא לן כלל עיין בתוס' בגיטין דף י"ז ע"א בד"ה משום בת אחותו עיי"ש.

הלכה ז

המקרע על העור תבנית כתב או שרשם על העור תבנית כתב הרי זה כשר. עיין במ"מ ואפשר קצת ראיה לדברי רבינו מדנתחבטו אמוראי בגיטין דף י"ט ע"א למצוא תקנה בעדים שאינן יודעים לחתום ולא אמרינן לרשום על עור כתבנית כתב דהוא הדרך היותר נקל ופשוט ש"מ דזה הוי כתב לענין גט וא"כ הוי כתב על גבי כתב וצ"ל לפי"ז דרבינו פירש הא דאמרינן בגמ' מקרעין להם וכו' כפירוש התוס' דף ט' ע"ב בד"ה מקרעין להם דמיירי מנייר אחר ולא רושם על גופו של נייר מהגט דלהרמב"ם הוי זה כתב וא"כ הוי כתב על גבי כתב.

הלכה טו

וכן גט שנמצא קרוע שתי וערב שהוא קרע של בית דין הרי זה גט בטל כשאר השטרות. עיין בהראב"ד שהשיג אם הגט מקוים הוא למה יפסל וכו' עיין במ"מ שכתב שאף הרמב"ם לא נחלק עליו בגט מקוים ולכאורה קשה א"כ מה פריך בכתובות דף פ"ט ע"ב גבי הוציאה גט וליחש דלמא מפקא גיטא בהאי בי דינא וגביא והדרא מפקא בבי דינא אחרינא וגביא וכי תימא דקרעינן ליה אמרה בעינא לאנסובי ביה ומה פריך לקרעייה ולקיימה בהנפק וא"כ תנשא ואינה גובה כתובה ועיין ברשב"א בגיטין פרק התקבל דהרגיש בזה ויש לומר דקושיית הגמרא מגיטין הבאים ממדינת הים דאין עדים מצוים לקיימו ואי משום דנאמן השליח לומר בפני נכתב ונחתם מ"מ אין הבי"ד יכולים לעשות עליו הנפק ואי דיש לבי"ד לכתוב עליו המאורעות זה הוא באמת תירוץ הגמ' דמשני דקרעינן ליה וכתבינן אגביה גיטא דנן וכו' ועוד יש לומר דבחו"ל אמירת השליח בפני נכתב דמהני הוי קיום דחז"ל הימנהו רק בארץ ישראל קשיא דליחש דתגבה גיטא

בתרי ב"ד ומה אמרת דקיימין ליה וא"כ אף היא תצטרך לחזור ולחקור אחר עדים לקיים הגט דודאי לא תפסיד כתובתה וא"כ דמקוים אף בחו"ל כשר ומה זו קולא בא"י הא עכ"פ תהיה האשה מוכרחת להדר אחר עדים לקיימו שלא תפסיד כתובתה וזו אף בחו"ל מהני. ובהכי יש לתרץ קושיית התוס' בכתובות דף פ"ט ע"ב בד"ה לדידך דאמרת וכו' דהקשו דלמה פריך לרב דאמר גט גובה עיקר וליחש וכו' ולא פריך לשמואל במקום שאין כותבין כתובה דלפי מ"ש ניחא דלשמואל יש לומר דמקיימין ליה לגיטא והדר קרעינן ליה ולא קשה א"כ מה הועילו חז"ל בארץ ישראל דאף היא תצטרך לחזור אחר עדי קיום זה אינו דעיקר תקנה היה במקום שכותבין כתובה ואינו צריך לקריעת הגט כלל אבל לרב דאמר לעולם גט גובה עיקר וכו' קשה שפיר וליחש וכו' דליכא למימר דמקיימין ליה דא"כ מה הועילו חז"ל בא"י דעכ"פ תצטרך לחזור אחר עדים לקיים גיטה מבלי להפסיד כתובתה ואתי שפיר.

פרק ה

הלכה יז

נתן הגט ביד עבדה והוא נעור והיא משמרתו אם היה כפות הרי זה גט וכו'. עיין במ"מ ולח"מ ונראה עוד לומר דס"ל לרבינו מדקאמר רבא בגיטין דף ע"ח ע"א דניעור אינו גט משום דהוי ליה חצר המשתמרת שלא לדעתה דבכפות ליכא למימר כיון דמשני סתמא דתלמודא בפרק שני דף כ"א ע"א על מה דפריך בגמרא ואמאי חצר מהלכת היא והלכתא בכפות משמע בכפות לחוד הוי משתמר לדעתה אפילו בניעור ועל כרחך דמיירי בניעור בלי כפות וא"כ למה ליה הטעם משום משתמר לימא משום דהוי חצר מהלכת ועל כרחך ס"ל דהך חצר מהלכת דלא קנה לאו דבר תורה הוא דאדרבה חצר משום שליחות אתרבי והיינו מהלך כמ"ש קושיא זו בספר אסיפת זקנים לב"מ בשם הראשונים ז"ל רק מדרבנן הוא דתקנו דלא יועיל ולכך קתני בניעור הטעם דאינו גט משום דאינו משתמר ובטל דבר תורה ובישן אף דבאמת הוי חצר מהלכת כדעת רש"י ותוס' מ"מ כיון דמשתמר לדעתה הוי גט דבר תורה אף דפסול מדרבנן כמ"ש המ"מ ג"כ רק המקשה דס"ל דאפי' בכפות לא קני והיינו דגזרינן כפות אטו אינו כפות על כרחך דבר תורה הוא דבדרבנן לא הוה גזרינן כל כך ולכך פריך שפיר אישן והוא הדין דקושייתו אריש למה ליה הטעם משום משתמר תיפק ליה דהוי חצר מהלכת ועל זה מתרץ דכבר איפסקא הלכתא בכפות דלא מקרי מהלכת ולזה מתרץ בלשון זה והלכתא בכפות ולא קאמר הכא במאי עסקינן בכפות משום דכאן במלתא דרבא לא מיירי בכפות דבכפות אין חילוק בין ניעור

לישן רק כיון דבאמת בכפות לא גזרינן ש"מ דהך חצר מהלכת לאו דבר תורה היא וא"כ דברי רבא שפיר לענין דבר תורה ואתי שפיר ודברי הרמב"ם מיושבים בזה ולדברי המ"מ קשה דהוי ליה לשנויי בקצרה דרבא דבר תורה קאמר ולאיזה צורך מביא הך דכפות כיון דבאמת לא מיירי רבא מכפות רק דינו דבר תורה קאמר אבל לדברי ניחא.

גם מ"ש המ"מ ולח"מ דבישן פסול דגזרו ישן אטו אינו ישן לא ידעתי דהא תינח בגט שייך גזירה זו אבל במקח וממכר היכי שייך גזירה זו וא"כ בהלכות מכירה דפסק רבינו בהחזיק בעבדים אי קני מטלטלים שעליהם דדוקא בכפות דקנו למה לא כתב דגם בישן בלי כפות דקנה כיון דהוא מוחזק בחצירו וכן בש"ע חו"מ סימן ר"ב סעיף ט' העתיק דעת הרמב"ם דכפות לחוד מהני במכירה והביא דעת התוס' החולקין דבעינן ג"כ ישן אבל לא הזכיר דגם ישן לחוד מהני לשיטת הרמב"ם דכיון דבגט מהני דבר תורה ויש ליישב.

פרק ו

הלכה ו

הכל כשרין לשליחות הגט בין לשליח קבלה בין לשליח הולכה והבאה חוץ מן החמשה העכו"ם והעבד וחרש שוטה וקטן וכו'. הר"י בן מיגאש חולק ומכשיר בגט אשה שיהיה עבד שליח להולכה והוכחתו מזה דאל"כ קשיא לרבי יוחנן דאמר גיטין דף כ"ג ע"ב אין העבד נעשה שליח לקבל גט וכו' למה קתני במתניתין נכרי ולא קתני עבד ועיין בתוס' שם בד"ה אין העבד וכו' וברשב"א מה שמתרצים על קושיא זו ועוד יש לומר דלכך קאמר רבי יוחנן תרתי דעבד נעשה שליח לקבל גט שחרור לחבירו עיי"ש ובזה מיושב דלא תקשה לרבי יוחנן דליתני דעבד פסול להביא גט ומכ"ש נכרי דמזה הוכיח רבי אמי דעבד כשר דאיכא למימר דבמתניתין סתם קתני גט ואף גט שחרור בכלל דלענין מוליך ומביא גט אשה ושחרור שווים וגט השנוי במתניתין אף גט שחרור בכלל דאף הוא קרוי גט ובזה עבד כשר ולכך קתני נכרי בלבד דהוא פסול לתרווייהו ובהא מדויק לישנא דגמ' כי אתא רב שמואל בר יהודה אמר רבי יוחנן תרתי אמר וכו' ובהא אזדא ליה הוכחות רבי אמי לעיל דליתני עבד.

הלכה ז

אבל הנשים והקרובים וכו' אבל הפסולין בעבירה מדברי תורה פסולין להבאת הגט וכו'. עיין בראב"ד ובמ"מ ורשב"א והרא"ש והמשנה למלך כתב דלכך פוסל הרמב"ם אף במקום משום דיכול להכחיש השליחות ולא דק דלהרמב"ם אין צריך עדים על מינוי שליחות כלל וכ"ש בגט מקום אינו יכול להכחיש השליחות דאמר גיטך בידי מה בעי

כנודע לקמן בפרק ז' ובטור ובש"ע בסימן קמ"א ולכך פסק דיכול שליח לעשות שליח בפני עצמו וכן הרא"ש ס"ל כן דכשהגט מקוים דאינו יכול להכחיש השליח כמ"ש לקמן באריכות בדבריו ולכך יפה תמה על הרמב"ם ומזה ראיה דהרא"ש ס"ל כמ"ש לקמן דבגט מקוים אינו יכול להכחיש השליחות וכל דברי המשנה למלך בזה במחילת כבודו הם שלא בהשגחה.

והנה מלשון הרא"ש דכתב ואם היה מקוים אפילו לא עשו תשובה כשר דבני כריתות נינהו ולשיקרא ליכא למיחש ודלא כמ"ש הרמב"ם וכו' מובן דס"ל דהרמב"ם חושש לשיקרא והיינו אף דמקוים צ"ל דהרמב"ם מירי מקוים משאר כתב יד עדים וכדומה ולא שהעדים בעצמן מעידין על כתב ידם ודעת הגאון בטור חו"מ דהיכא דבעי קיום דאורייתא לא סמכינן אהך קיום עיין בטור ח"מ סימן ס"ט ובש"ך שם ס"ק י"ג ודעת הרמב"ם היכא דהבעל טוען מזויף הוי הקיום דאורייתא היכא דאינו מכחישו האשה או השליח דהוי טענתו טענת ברי כמו טענת האשה ועיין במ"מ בפרק ז' מהלכות אלו ובמ"ש שם וא"כ זה השליח דהוא פסול דאורייתא אמירה דיליה כלא חשיבי והוי קיום דאורייתא ובזה לא סמכינן אהך קיום ולכך ס"ל לרמב"ם דפסול ואם אינו מקוים בטל דהעמידנה בחזקת אשת איש כיון דקיום דאורייתא ועיין בבית שמואל בסימן קמ"א ס"ק מ"ו אך לישנא דאם נתקיים צ"ל דמיירי בדרכי הקיום שהוא לא מהני רק לדעת הגאון הנ"ל בקיום דרבנן ולא מיירי בעדים דעדים בעצמן באין להעיד על כתב ידם ואף דהרמב"ם לא ס"ל כדעת הגאון בכתב יד כמ"ש הש"ך גופיה שם יש לומר דפליג רק בזה דס"ל דגם בכתב יד הקיום רק דרבנן אבל מ"מ י"ל דמודה לסברת הגאון דבקיום דאורייתא לא מהני קיום זולת שיעידו בעצמן על כתב ידם או יש לומר דס"ל להרמב"ם דחיישינן אולי יטעון הבעל לפקדון מסרתי לו ואף דקי"ל דשליש נאמן באומרו לגירושין מסרו לי ובפרט בעיר אחרת ליכא למאן דאמר דהבעל נאמן היינו כשהוא איש מהימן אבל בפסול ורשע דאורייתא אין כאן נאמנות ואם כן חיישינן אולי יבוא הבעל ויטעון לפקדון מסרתי לו ואין כאן ראיה גיטך בידי מה בעי ולגבי דהאי גברא הבעל נאמן ולכך חיישינן ופסול מדרבנן.

אמנם מאין יצא זה לרמב"ם כבר חתר מהר"י בן לב למצוא להם מקום ודבריו דחוקים למאוד כנראה שם לחדש דין דבסומא אפילו גט מקוים פסול להביא גזירה אטו אינו מקוים ולכן נראה בזה דהנה הרא"ש הביא בשם הרמ"ה דהיכא דצריך לומר בפני נכתב ופסול מעבירה דאורייתא דפסול להביא גט אם היה פסול בשעת קבלת הגט וכשר בשעת נתינה כשר לומר בפני נכתב ובפני נחתם ועיין במהריב"ל חלק א' דף קכ"ו דתמה

על הרמ"ה הא בפיסול הגוף מחמת עבירה צריך להיות תחילתו וסופו בכשרות ותירץ דמודה רמ"ה לדין זה כמבואר בתשובת הרא"ש כלל כ"ה רק כאן הואיל וקיום שטרות דרבנן אין צריך להיות תחילתו וסופו בכשרות וצריך טעם מנא ליה לרמ"ה דין זה. ונראה דקשיא ליה משום דבמתניתין גיטין דף כ"ג קחשיב הפסולין להבאת הגט חש"ו נכרי וסומא ומפרש הגמרא בחו"ל דאינו יכול לומר בפ"נ וקשה למה לא קחשיב נמי פסולים מחמת שעברו אדאורייתא דאינן יכולין להביא גט בחו"ל הואיל ואינן נאמנים לומר בפ"נ ולזה ס"ל לרמ"ה דבזה לא בעינן תחילתו וסופו בכשרות וא"כ לא קחשיב ליה התנא בכללא דבכולן נאמר קיבל הקטן והגדיל נכרי ונתגייר וכו' דבעינן תחילתו וסופו בכשרות כדמסיים זה הכלל וכו' אבל בפסולים מחמת עבירה כשר כשעשה תשובה וא"כ אינו בכלל המנוים ולא כללן התנא בחדא. אך הרמב"ם ס"ל דלא כרמ"ה דלענין אמירת בפני נכתב לא מהני סופו בכשרות דאיך יעיד בפ"נ והוא ראה בהיותו פסול ואין בראיה שלו ממש וא"כ קשיא ליה למה לא קחשיב במתניתין פסול מחמת עבירה בהדי הנך דפסולין להבאת הגט ולזה ס"ל לרמב"ם דאפילו במקום פסול והיינו מטעם הנ"ל דאולי מזויף הוא כי אין טענת השליח טענה להיותו פסול או דלמא מסרו לפקדון כהנ"ל ולזה ודאי כשהוא כשר בשעת אמירה ונתינת הגט דמהני דאין צריך כאן לעדות רק דיהיה בר סמכא להיות בדבריו ממש א"כ אלו הוי קתני פסול מחמת עבירה בהדי הנך א"כ פסול אפילו במקום ולזה באמת מהני סופו בכשרות וא"כ ליתא בכלל הך כללא דבעי תחילתו וסופו בכשרות ולכך לא קתני ליה במתניתין דאיך ימנה הפסול מחמת עבירה בהדי אינך דלא דמיא כלל מכל צד.

הלכה טז

שליח שנטל הגט וכו' וכל המבטל בפני אחרים צריך שיבטל בפני שנים. מדברי רבינו נלמד דדוקא המבטל בפני אחרים בעי שנים אבל המבטל בפני שליח אין צריך שנים וכן מבואר בשו"ע סימן קמ"א סעיף ס' רק הבית שמואל שם ס"ק צ' כתב דבריש פרק השולח נסתפקו התוס' בזה ולא ידעתי מקומו ואם כיון לדברי התוס' בדף ל"ג בד"ה רבי סבר וכו' דכתבו לחד תירוץ דיכול לבטל בפני אחד אע"ג דאין דבר שבערוה פחות משנים כיון שלשליח עצמו אומר שהוא מבוטל אי נמי אפילו לא מהני בלא שנים מ"מ יכול לבטל בפני שנים זה שלא בפני זה וכו' ומזה משמע לכאורה דלתירוץ אי נמי וכו' דאפילו בשליח עצמו לא מהני בלי שנים אך באמת זה אינו דהתם לא מיירי בביטול השליח ששמע הביטול מפי הבעל דזה ודאי בטל ולא יהיה שמיעתו גרוע משמעו מפי שנים אחרים רק דמיירי בביטול האחרים דהשתא קיימי בהך שיטה דעדים שבטלו מקצתן

בטלו כולן וא"כ אף אותם שלא שמעו יהיו בטלים ולזה היה דעת התוס' בתירוץ הראשון הואיל והשליח שמע שביטל בפניו מהני הביטול אף לאותן שלא שמעו אף דלא ביטל בפני שנים כיון דקי"ל דעדים שבטלו מקצתן בטלו כולן ואותו השליח ששמע ודאי בטל אף אינך בטלים זהו דעת התוס' בתירוץ הראשון ובתירוץ השני דלא מהני היינו לגבי אותן שלא שמעו דלגבייהו לא מהני שמיעת השליח דהם יאמרו לאו כל כמיניה ואין דבר שבערוה פחות משנים ולגבייהו הוי השליח כאיש אחר ולא מהימן להו כלל ולא שייך עדות שבטלה מקצתן וכו' כי הם אומרים אין אנו מאמינים לך שביטל אותך לולי תרי סהדי ולכך כתבו אי נמי דבעי שנים מ"מ מהני בזה אחר זה אבל בביטל השליח לאותו השליח עצמו מעולם לא נראה בתוס' שיהיו מסופקים אי מהני וזה פשוט.

פרק ז

הלכה ב

בא הבעל וערער ואמר לא גרשתיה מעולם וגט שהובא לה מזויף הוא יתקיים בחותמיו וכו'. עיין במ"מ שנראה מדבריו היכא שהאשה מכחישתו אף שהוא טוען מזויף מ"מ בזו קיום שטרות מדרבנן וזהו דלא כדעת ר' אביגדור כהן הובא בהגהת מרדכי סוף קידושין עיי"ש שהאריך והיינו דס"ל הא דאמרינן בריש גיטין דף ג' ע"א מהתורה לא בעי קיום משום עיגונא אקילו היינו היכא דהבעל אינו לפנינו וטוען מזויף רק אנו חוששין והוא רק דרבנן וכן כתב הרב ר' אביגדור הכהן ג"כ במרדכי הנ"ל רק הא דמתרץ שם בגמרא על הקושיא דאתא הבעל ומערער ופסיל ליה דמידק דייק קשה בממה נפשך אם סברא זו כדאי לדחות ערעור דאורייתא ועקרו חז"ל בשביל זה לדבר תורה א"כ למה לי הא דקאמר מתחילה בשם ר' שמעון בן לקיש דבר תורה עדים החתומים על השטר וכו' דהא עקרו אפילו לדבר תורה ואם סברא זו אינה מספקת לדחות דבר תורה עדיין לא תירץ כלום דמידק דייק דהא כיון דיבוא הבעל ויערער הרי כאן חשש פסול תורה ולכך ס"ל למ"מ היכא דהאשה מכחישו לא הוי פסול דאורייתא וכן בשליח האומר בפה מלא בפני נכתב ובפני נחתם ליכא כאן פסול דאורייתא דהכחשת השליח יותר אלים מהכחשת הבעל דין רק הוא חשש קיום דרבנן ובזה העמידו על דין תורה הואיל דנותנו לה בפני שנים מידק דייק וחזקה זו אלימה לבטל חשש ופיסול דרבנן. ויש לזה קצת ראיה בשמעתין דיכול לומר דף ה' ע"א דפריך בגמרא אי הכי אינו יכול נמי וכתבו התוס' בשם רש"י בד"ה אי הכי יכול נמי וכו' דקאי לס"ד דרבה לית ליה דרבא ולכאורה קשה א"כ קיום חותמיו למה ולפי הנ"ל ניחא דעד כאן ס"ל לרבה דלא חיישינן לקיום עדים היינו היכא דאיכא שליח

שיוכל להכחיש הבעל וא"כ מהתורה אין צריך קיום ולמילתא דרבנן לא חששו ולהא לא חיישינן דלמא באותו זמן כשיבוא הבעל לערער לא יהיה השליח כאן להכחישו דרש"י לא חש לזה כמ"ש בדף ב' ע"ב גבי איכא בינייהו דאתיוהו בי תרי ועיי"ש בתוס' בד"ה דאתיוה בי תרי וכו' אבל באינו יכול דאם יבוא הבעל ויערער אין כאן שליח המכחישו הוי חשש איסור דאורייתא אף רבה מודה דחוששין ולכך יתקיים בחותמיו.

אך באמת אין צריכין לדברי המגיד משנה די"ל דאף דס"ל לרמב"ם דאם הבעל טוען מזויף אף דהאשה מכחישו גם בזה מהתורה בעי קיום מ"מ כיון דלולי הבעל יש כאן חזקה דעדים החתומין כמי שנחקרה עדותן וכו' רק דזה אינו מספיק לבטל ערער דבעל הצועק מזויף הוא אמנם בצירוף החזקה של שליח דמידק דייק תרי חזקות מצטרפין לבטל ערעור דבעל אף בעומד הבעל וצוח ודברי הגמרא נכונים דאצטרך לומר הך דר' שמעון בן לקיש והך דמידק דייק ולא קשה מידי.

והנה לדעת הרמב"ם בהלכות עדות דחתימת עדים בשטר הוא מדברי סופרים דמהתורה צ"ל מפיהם ולא מפי כתבם א"כ ודאי לר' מאיר דס"ל עדי חתימה כרתי דוכתב קאי אחתימה א"כ גט שאני משאר שטרות דגזרת הכתוב הוא שיועיל חתימת העדים בגט אף דהוי מפי כתבם ולשיטת ר"מ שפיר קאמר ר' שמעון בן לקיש דבר תורה עדים החתומים בשטר וכו' והיינו בגט דהוי מדאורייתא כשר בחתימת עדים אבל לר' אלעזר דס"ל עדי מסירה כרתי ולשיטת הרי"ף והרמב"ם הפירוש אף ע"מ כרתי ובע"ח לבד מתכשר בדעבד והאי ודאי דלר"א וכתב לה לא קאי רק אכתיבה ולא אחתימה דאי סלקא דעתך דלר"א וכתב קאי או אכתיבה לבד ובעדי מסירה או אכתיבה וחתימה דא"כ מהתורה לבעי לר"א חתימה לשמה ובגמרא גיטין דף ד' ע"א אמרינן דלכך בעי ר"א חתימה לשמה משום מזויף מתוכו ועיין ברשב"א שהוכיח להדיא מהך ראיה דאף לשיטת הרי"ף וכתב לה קאי לר"א על כתיבה לבד ולא אחתימה כלל עיי"ש ברשב"א בריש גיטין וכיון שכן קשה איך מפני תיקון העולם נסמוך על ע"ח לבד בלי ע"מ דהוי מפי כתבם ופסולים מהתורה ועל כרחך צריך לומר דחכמים עשו בזה דמהני תיקון עולם לעקור קידושי תורה על דרך כל המקדש אדעתא דרבנן הוא מקדש. ולפי זה יפה אמר הרמב"ם בהכחשת הבעל דבטל דאף דקיום שטרות דרבנן מ"מ הם אמרו והם אמרו דהא מהתורה בלאו הכי חתימת העדים אינה מועיל כלום רק בשליח המעיד כיון דמהתורה לא בעי קיום הימנהו רבנן הואיל ומידק דייק אבל בליכא שליח הם אמרו והם אמרו ודברי הרמב"ם נכונים ולזה נתכוון הרב בית שמואל בסימן קמ"א ס"ק ע' אלא שקיצר בלשונו והעיקר חסר בדבריו לחלק בין ר"מ לר"א כמ"ש לעיל.

אך באמת הך גופא דנימא דלר' אלעזר מהתורה בעי דוקא עדי מסירה רק דחכמים תקנו עדי חתימה לבד ועקרו לדין תורה צריך תלמוד כי לא מצינו זה בשום מקום ואולי ס"ל לרמב"ם כדעת הרשב"א בהס"ד לשיטת הרי"ף דוכתב לה קאי לר"א בין אכתיבה ובין אחתימה וא"כ גזרת הכתוב הוא דלתכשר בע"ח כמו בע"מ אף דהוי מפי כתבם והא דלא בעינן לר"א חתימה לשמה היינו משום דאף דוכתב קאי אחתימה נמי מ"מ כיון דאפשר לכתוב גיטא בלי חתימה ולסמוך על ע"מ א"כ אין זה מתורף הגט כל כך עד שנאמר דבעי לשמה כיון דאפשר למגזייה וכי בעינן לשמה דוקא הכתיבה דלא סגי בלאו הכי וא"כ הכריתות תולה בה. אח"כ ראיתי ברמב"ן במלחמותיו פרק המגרש דס"ל דלר"א וכתב לה קאי נמי אחתימה ופוסל שלא לשמה כשחתמו עדים בלי ע"מ רק אי חתמו ומסרו לה בפני ע"מ בזה אינו צריך חתימה לשמה ולכך בגט בשליח מוסרו לה בע"מ ליכא כאן חתימה לשמה מהתורה ולזה משני דהוי דרבנן במזויף מתוכו אך זה אי אפשר לומר בדעת הרמב"ם דא"כ כשמוסר לה בפני עצמו וחתמו עדים שלא לשמה יהיה הגט בטל וצ"ע.

הלכה ה

שליח שהביא גט ממקום למקום בחוצה לארץ וכו'. עיין במ"מ שכתב דרבינו דמצרך ממקום למקום באותה מדינה הוא ממה שאמרו בגיטין דף ו' ע"א דבני מחוזא ניידי וס"ל לרבינו לחלק דבזמן הזה וכו' ועיין בלח"מ ויותר נראה דס"ל לרבינו הרמב"ם דמדינה הנזכר במשנה אינו מחוז רק שם עיר וכרך כנודע בפירוש הרמב"ם במשניות בדוכתי טובא ועיין במגילה גבי מדינה ומדינה להביא כרכים וכו' ולכך מצריך ממקום למקום דהיינו ממדינה למדינה ואף דשם מדינה אינו חל אלא על עיר גדולה מ"מ בזה בגיטין מי יחלק ומי ישים קצבה לגדלותה וקטנותה וכללן הכל בכלל מדינה ודברי רבינו הם דברי המשנה והגמרא ואין צריך לדוחק כלל וברור ופשוט הוא.

ואפילו היו שמות העדים כשמות הגוים. עיין במ"מ שכתב דדעת רבינו כת"ק דר' שמעון בגיטין דף י"א דאפילו בשמות מובהקין ועדי מסירה ישראל הגט פסול ונראה דמכאן אין ראיה דשליח שהביא גט בשמות מובהקים לכו"ע פסול דמי יעיד על שליחתו ועיקר העדות על שליחתו הוא הגט כמ"ש הרא"ש ואם הגט חתום בגוים דלאו בני עדות נינהו מי יעיד על שליחתו ומה הכרח יש בשליחתו דנימא גיטא בידי מה בעי דהא יכול להחתים גוים כרצונו וזה נראה לע"ד ברור ופשוט.

הלכה ז

וכן שליח וכו' ואם אין השליח עומד בשעת כתיבה וחתימה לא ינתן לה. ברור דהך ואם אין לא קאי אמה שהתחיל בשליח שהביא גט בארץ ישראל דבזה ודאי דינתן לה בלי קיום הואיל והעדים מצוים לקיימו רק קאי אדלעיל במה שנזכר בהלכה ה' דהמביא גט בחו"ל דצריך לעמוד בשעת כתיבה וחתימה ויש כאן ערבוביא בלישנא ומקום לטעות לבלתי מעיין.

ואם בא הבעל וערער ולא נתקיים אינה מגורשת. הבית שמואל בסימן קמ"ב ס"ק ה' תמה על הפוסקים והש"ך בחו"מ סימן מ"ו שהעלימו עין מהך דהכא דמוכח דבמקום דהבעל טוען מזויף דבעי קיום מהתורה דאל"כ למה הגט בטל ואין עליהם תמיה כלל דהם נגררים אחרי דברי המ"מ שהבאתי לעיל דס"ל דשאני הכא דאין האשה טוענת ברי שהגט אינו מזויף וכל פלפול שלהם בחו"מ הוא היכא דהמלוה טוען ברי שהשטר הוא אמת בלי זיוף כלל ובזו נחלקו אי צריך קיום מהתורה או לא.

הלכה יב

נכתב מקצת הגט בפניו וכו' ואפילו שמע קול הקולמוס כותב וחתמו העדים בפניו הרי זה אומר בפני נכתב ובפני נחתם. נראה לי כשמעיד בפני נכתב צריך שיאמר כך היה מעשה ששמעתי קול קולמוס כותב ולא שיאמר בסתמא בפני נכתב דהא הרא"ש הביא בשם התוס' דסומא אם יאמר בפני נחתם והוא לא שמע רק קול קולמס נראה שקרן וא"כ הוא הדין לבפני נכתב דמאי שנא אלא ודאי דצריך שיאמר כך היה מעשה ולכך פסק הטור בסימן קמ"ב דבחתימה אינו מועיל שמיעת קול קולמס וצריך שיראה החתימה כי איך יאמר אם יאמר בפני נחתם סתמא הוא משקר ואם יאמר שמעתי קול קולמס אינו יכול לשנות הלשון דבפני נחתם עיקר התקנה לקיום ואפילו ידעתי לא מהני כי היכי דדייק ביותר כמ"ש הרא"ש ומכ"ש דאינו יכול לשנות הלשון בשמיעת קול וכמ"ש הרא"ש משא"כ בפני נכתב דהוא רק להכירא דלא ניתי להחליף בקיום שטרות דעלמא ובהכירא כל דהו סגי וזה ברור.

ומעתה קושיית הרש"ך והבית שמואל סימן קמ"ב ס"ק ל' שהקשו דא"כ דבחתימה לא מהני שמיעת קול מה הקשו התוס' מסומא מיושב בדברינו דהטור למד דינו מתירוץ של התוס' על הך קושיא דסומא דהתוס' בקושייתם ס"ל דבשמיעת קול אומר בפני נכתב ולא נראה כמשקר דהוי כאלו נכתב בפניו וא"כ הוא הדין בפני נחתם וא"כ אף סומא יכול לומר כן וקושיית התוס' שפיר למה סומא פסול להביא גט בחו"ל ועל זה תירצו כמ"ש הרא"ש בשמם דאינו יכול לומר סתם בפני נכתב דהוי שקרן רק דצריך לומר דשמע קול

קולמס וזה אי אפשר גבי בפני נחתם דאי אפשר לשנות מטבע חכמים דאפילו ידעתי לא מהני אבל בפני נכתב יכול לומר כן כמ"ש לעיל. וא"כ הדין ברור דבכל אדם אפילו ברואים היטב דבפני נחתם אי אפשר בשמיעת קול ולתירוץ התוס' אין חילוק בין סומא לרואים ודברי הטור נכונים דמתירוץ התוס' למד הטור דינו והיה מקום לתרץ קושיית הב"ש ולומר דקושיית התוס' הוא דכי אמרינן דצריך שיראה החתימה הוא להטעם שאין עדים מצוים לקיימו וא"כ בשמיעת קול איך יכול לקיים שזהו חתימת העדים אבל למאן דאמר משום לשמה ודאי דשמיעת קול מהני כמו דמהני לגבי כתיבה דבעי יותר לשמה מהחתימה לר' אלעזר וא"כ קשה להס"ד דרבה לית ליה דרבא קשיא ליה הך מתניתין דלקמן דסומא פסול מ"ט אך כפי התירוץ שכתב הרא"ש בשמם אי אפשר לומר כך דודאי להס"ד לרבה אין חילוק והפרש בין בפני נכתב לבפני נחתם כלום דמאי שנא ולמה יצטרך ראיה יותר בחתימה מן כתיבה וגם אם נאמר דקושיית התוס' דקתני סתמא סומא פסול להביא גט אפילו אין עליו עדים כלל דלר"א אין צריך עדים כלל וא"כ בפני נכתב סגי וזה יכול להעיד בשמיעת קול ולמוסרה לה בעדי מסירה רק דגם בזה תירוץ התוס' כמ"ש הרא"ש בשמם לא קאי ולכן העיקר כמ"ש לעיל וברור הוא.

וכן אם יצא הסופר לשוק וחזר והשלים את הגט אינו חושש וכו'. עיין בחידושי רשב"א שהקשה למאן דאמר דאינו צריך לשמה משום דבקיאין א"כ מה חשש יש בהליכת סופר ועיין שם מה שתירץ ואינו מתיישב מה שכתב רבינו פה והב"י בסימן קמ"ב צידד לומר דבעי להעיד על בפני נכתב לשמה כי היכי דיהיה להכירא דלא אתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא וצ"ע בזה דהא לר' מאיר דבעי ג"כ לומר בפני נכתב ובפני נחתם כמבואר בברייתא גיטין דף ה' ע"ב דס"ל לר"מ דאי לא אמר דהולד ממזר ולר"מ לא בעי כתיבה לשמה וא"כ איך יאמר נכתב לשמה כיון דאינו מהצורך כלל ולשמה מה טיבו וא"כ על כרחך צריך לומר דבפני נכתב גרידא בלי אמירת לשמה הוי הכירא דלא ליתי לאחלופי וא"כ הוא הדין לדידן דבעי לשמה מ"מ באמירת בפ"נ לחודיה הוי הכירא וצריכין אנו לומר דכל טצדקי דאית לן למעבד להרבות ההיכר צריכין אנו לעשות ולר"מ אי אפשר יותר כי אם בפ"נ גרידא אבל לדידן דבעי לשמה צ"ל לשמה ג"כ להרבות ההיכר אך זה דוחק דמה בכך שרואה שכותב לשמה באמירתו אינו מזכיר כלל לשמה כמבואר בגמרא לרבא מי קתני לשמה ולרבא לכו"ע אינו אומר רק בפ"נ בלי הזכרת או שאלת לשמה וא"כ מה היכר יש כאן בראיתו כיון דאינו אומר כלום ולכן הדבר צ"ע.

הלכה יד

שנים שהביאו גט בחוצה לארץ וכו' שהרי אין הבעל יכול לערער בגט זה אע"פ שאינו מקוים שהרי שלוחיו הם עדיו. עיין במ"מ ובאמת מלישנא דרמב"ם משמע דדוקא שלוחים ממש וכן נראה דעת השו"ע בסימן קמ"ב סעיף י"ח שהביא דעת הרשב"א ותוס' אחר דעת הרמב"ם בשם ויש אומרים ש"מ דס"ל דדעת הרמב"ם דעה בפני עצמה היא והטעם נראה ודאי דדעת רבינו כדעת התוס' גיטין דף ב' ע"ב בד"ה דאתיוה בי תרי וכו' דאין הבעל מתכוון להכשיל לאשתו בידי שמים ולכך כל היכא דאינו יכול להכחיש השליחות אין לחוש לטענת מזויף וזהו שדייק הרמב"ם דהשלוחים הן העדים רק דס"ל כמ"ש רש"י בפרק ב' דלא פלוג רבנן בין בא יחידי לבא עמו אחר להעיד על שליחתו דאם אתה אומר דלא צריך לומר בפני נכתב במעיד אחד על שליחתו אף אתה תאמינהו בבא יחידי בלי צירוף אחר עמו משא"כ בשני שלוחים מינכר מילתא וגם בי תרי מילתא דלא שכיחא לא שייך למגזר כדאמרינן בגמרא דף ה' ע"א.

והנה הטור בסימן קמ"ב כתב דאף בשני שלוחים אם בא הבעל וערער צריך קיום והביאו רמ"א בהגה שם סעיף י"ח ונראה דס"ל להטור דהא דאמרינן בירושלמי דהבעל אינו מתכוון להכשילה בידי שמים היינו דלא חיישינן ליה ולכך לא תקנו לומר בפני נכתב אבל אם בא הבעל וצעק ככרוכיא מזויף הוא וידי היתה במעל להכשילה בידי שמים צריכין אנו לחוש לדבריו להצריך קיום וראיה לדברי הטור מתוס' דף ג' ע"א בד"ה הכא בפני וכו' ובד"ה מאן האי תנא וכו' דידענו לא מהני לרבה משום אחלופי וקשיא ליה לטור בשנים דעלמא היכי סלקא דעתך דידענו לא מהני הלא הקיום הוא בידענו דזה כתיבת יד של העדים ומשנה שלימה היא דאם אינו יכול לומר בפ"נ דיתקיים בחותמיו והוא הקיום הנהוג בכל השטרות ומה אחלופי שייך כאן ודוחק לומר ולחלק אם אומרים ידענו בשעה שמוסר השליח הגט לאשה אז איכא אחלופי ואז לא מהני אבל באומרים אח"כ הוה קיום ואז מהני וזה הדוחק מבואר ולכך ס"ל דמיירי בשלוחים האומרים ידענו וזהו לא מהני מטעם אחלופי דאם יראו דבשני שלוחים מהני יאמרו גם בשליח אחד דמהני ואתו לידי אחלופי ולכך לא קשה מקיום דבשלוחים יש לחוש יותר לאחלופי דלא ירגישו לחלק בין אחד לשנים אך קשה דבשלוחים הא אינן צריכין לומר כלל ואפילו ידענו אינן צריכין לומר לרבא ולכך ס"ל להטור דהא דשנים אינן צריכים לומר היינו דאין חוששין לערעור דבעל אבל בעומד וצוח חיישינן וא"כ מהני אמירת בפ"נ אפילו משנים דאם יבוא הבעל דלא יכול לערער ואף דאין צריכן אמירה מ"מ אי אתא הבעל

ומערער מהני אמירת בפ"נ בזה תקנו דידענו לא מהני דלא ליתו לאחלופי כלל ויש לטור קצת ראיה.

הלכה טז

אמר אחד בפני נכתב ושנים אומרים בפני נחתם כשר אע"פ שאינו יוצא מתחת ידם שהרי נתקיים בחותמיו. רבינו ס"ל אף דבגמרא דף י"ז דייקי מיניה דשנים שהביאו גט דאינן צריכין לומר בפ"נ ובפ"נ ואמרינן עליה דהוא יתד שלא תמוט וא"כ משמע דדוקא אם הנך עדי חתימה הם שלוחים אבל אם אינם שלוחים לא מהני כבר תירצו או דגמרא אזלא למאן דאמר שאין בקיאין לשמה ולאחר שלמדו ובי תרי לא שכיחי ולא חוששין שיחזור הדבר לקלקולו או דדייקי מיניה כמ"ש בשם הרמב"ן דכמו בשנים אומרים בפני נחתם סגי ש"מ דבעינן עדים מצוים לקיימו א"כ הוא הדין בשנים שהביאו גט נמי אין צריך לומר דהרי מצוים לקיימו וצריך לומר דמיירי בשנים כשרים הראוים לקיים חתימת העדים ואע"פ דסתמא נקט שנים מסתמא איירי בכשרים דבפסולין אינו בגדר מנין שנים דמאה פסולין הרי הן כאחד.

ונראה דהטור ס"ל דודאי בשנים דעלמא המקיימים חתימת ידי העדים פשיטא דכשרים בעי ולא שייך כאן אחלופי בין כשרים לפסולים אבל בשליח המעיד בפני נכתב ובפני נחתם דכשר אפילו אשה וקרוב וא"כ אי שנים האומרים בפני נחתם ואחד אומר בפני נכתב ואחד מן השנים שליח יוכשר דיחשבו דמתורת שליחות נאמן וא"כ אף אם השליח קרוב ופסול ואחד עמו אומר בפני נחתם ואחד עמו יאמר בפני נכתב יכשרו דיחשבו דנאמן מכח שליחותו ואמירתו בפני נחתם ובזה קרוב ופסול נאמן ובאמת כאן אינו נאמן כי כל הנאמנות הוא שהרי הגט מקוים בחותמיו וכאן ליתא ולכך אינו נאמן אם לא ששנים הם שלוחים ואז אין צריך לומר כלל בפ"נ דלא יכחיש הבעל לשליחות וכיון דאין אומרים כלל פשיטא דלא שייך אחלופי דהרי אנו רואין דלאו מתורת שליחות נגעו ביה דהרי אין אומר ואין דברים ודברי הטור מיוסדים על השכל והסברא דודאי אי השליח אחד מהן שייך כאן שפיר אחלופי גמור בין שליח לשליח כי יראו בכל מילתא דשליח אפילו קרוב או פסול נאמן יחשבו אף כאן שליח הקרוב מצטרף למנין השנים וכאן ליתא ולכך פסק הטור בשנים אומרים בפני נחתם ואחד מהן שליח דאינו נאמן אם לא שגם השני מעיד על שליחתו דאתא לאחלופי כהנ"ל ודייקא לישנא דגמרא כוותיה דמיירי דעדי חתימה הן שלוחים ובשנים שהביאו אין צריך לומר בפ"נ דאלו צריכין לומר בפ"נ עדיין יש אחלופי בין קרוב לרחוק משא"כ כיון דאין צריך לומר לא שייך אחלופי כלל

ועיין בב"ח ובפרישה שכתבו בטור טעם אחלופי מה שלא נראה בסברא כלל אבל לפי מ"ש הסברא מסכמת עמו והטעות מבואר והחילוף גלוי לכל.

הלכה יח

נתנו לה ולא הספיק לומר בפני נכתב ובפני נחתם עד שנשתתק הרי זה יתקיים בחותמיו וכו'. עיין בכ"מ ובגמרא בשמעתין דיכול בגיטין בתוס' ובמהרש"א ומכל דבריהם אין ראיה שלא יהיה אלם יוכל להעיד בכתיבת ידו זה היא חתימת עדים החתומים על הגט ויהיה עדותו מצטרף עם אחר להיות לו לקיום דאף דבשארי שטרות לא מהני קיום בכתב מאלם מ"מ בעדות אשה הקילו בזו רק דיהיה יוכל להעיד בכתב יד בפני נכתב ויועיל במקום קיום זה הוא דלא מהני דהא מדינא בפ"נ אינו קיום רק חכמים תקנו דיהיה במקום קיום הואיל ומידק דייק ואין לנו אלא כפי מה שתקנו להעיד בעל פה דמידק דייק ולא בכתב ואפילו ידעתי לא מהני ואין לשנות בזה תקנות חכמים כמבואר בתוס' ובראש"ש ובפוסקים וכ"ש בזו דלא מהני להעיד בכתב יד בפני נכתב והגע עצמך במי שיכול לדבר דדעת הש"ע בחו"מ דיכול לקיים בכתב יד הואיל וראוי להעיד בעל פה כמ"ש הבית שמואל א"כ יעיד בפ"נ בכ"י ואם כן אף בחוצה לארץ ימנה שליח שליח אחר שלא בבי"ד רק ימסור לו כ"י הניכרת בפ"נ אלא ודאי דאין לנו אלא כפי מה שתקנו חז"ל לומר בפה ולא להעיד בכתב אבל לקיים כמו שאר שטרות שהוא אינו אלא לברר הענין אם מעיד בכתב הרי הוא כעד אחד דבעדות אשה הקילו להכשיר מפי כתבם. ומה שאמרו יתקיים בחותמיו היינו דלא יועיל להעיד בכ"י בפ"נ רק יצטרך קיום בשנים אבל באמת עדותו בכתב מצטרף לקיום והב"ש בסימן קמ"ב ס"ק י"א משוה אמירת בפ"נ לקיום בכתב וס"ל דחד דינא אית ליה ולענ"ד דיש הבדל גדול ביניהם כמ"ש.

אך קשה על רבינו דלפי מה שנראה מדבריו וכפי מה שפירש בו המ"מ פירש ואינו יכול לומר דקתני במתניתין היינו שנשתתק ונתחרש דאמר בגמרא לאו דוקא וכן כתב להדיא בפירוש המשנה ואינו יכול לומר היינו שנתחדש עליו חדוש שאינו יכול לדבר, וא"כ קשה קושית התוס' דף ה' ע"א מי דחקו לומר בדוחק רב דלא הספיק לתנו עד שנתחרש ולא משני באלם מעיקרא ועיין בריב"ש סימן ר"מ ונראה דס"ל לרמב"ם כיון דפסק בפרק א' הלכה י"א דצריך לומר בשעת מסירת הגט לידה הרי זה גיטך וכו' ואם נתן לה בשתיקה פסול וכן הדין בשליח העומד במקום בעל כמבואר בשו"ע בסימן ק"מ סעיף ב' וא"כ איך אפשר לאלם להביא גט ולכך מוקמי ליה בגמרא דנתן לה ולא הספיק לומר בפני נכתב עד שנתאלם וקודם נתינה אמר הרי זה גיטך וכו' והתוס' שהקשו כן אזלו לשיטתן דס"ל בפרק הזורק דף ע"ח ע"א בד"ה אינו גט וכו' דאם עדים אומרים לה

אף שהוא אינו אומר דמהני ועיין במרדכי וא"כ דאינו אלא לחומרא בעלמא ודאי דמהני כתב יד של אלם להאשה הרי זה גיטך וכו' ויהיה בכלל כמדברים עמה על עסקי גיטין וכו' אבל הרמב"ם לא ס"ל כן.

ומה שהקשה הלח"מ דלמה לא קחשיב ליה במתניתין דף כ"ג גבי הנך דפסולים להביא הגט איכא למימר דכל הנך דקחשיב במשנה בעינן תחילתו וסופו בכשרות ואי תחילתו בפסול וסופו בכשרות אינו מועיל כמבואר במשנה הגדיל הקטן וכו' משא"כ באלם אם נתפקח בשעת הבאה כשר דהא יכול לומר בפני נכתב וכו' ולכך לא קחשיב ליה דלא דמיא לאינך ואע"ג דסומא ג"כ לא דמיא היינו בסיפא אבל ברישא דבעינן תחילתו וסופו בכשרות דמיא כי על זה סובב והולך עיקר המשנה ועוד סומא אינו הפוך מאינך השנוים במשנה משא"כ אלם הוא הפוך דבהך פסול ובאלם כשר לא קחשיב ליה ולולי דברי הנ"ל דאלם אינו פסול רק בחו"ל לא קשה קושייתו בלא"ה לפי הרמב"ם דהא קתני ליה בפ"ק ואינו יכול לומר דהיינו אלם וא"כ הא תו למה ליה למתני.

הלכה כא

חלה השני או נאנס עושה שליח אחר בבית דין וכו' אבל אם נתקיים הגט בחותמיו וכו' אפילו מאה בינם לבין עצמם עד שהגיע הגט לידה הרי זה כשר. ודאי לדעת רבינו דס"ל דיכול למנות שליח בינו לבין עצמו א"כ ודאי דס"ל היכא דהגט מקוים בידו דאינו יכול להכחיש השליחות דאמרינן גיטך בידי מה בעי ועל כרחך דעשהו שליח וכן בארץ ישראל דעדים מצוים לקיימו והרי הוא כאלו מקוים דלא חיישינן לזיוף וא"כ השליח נאמן שעשהו שליח דאמרינן גיטך בידו מה בעי וכן מבואר בריב"ש סימן נ"ג דבא"י במקום שעדים מצוים לקיימו השליח נאמן וזהו דעת הרמ"ה בטור סימן קמ"ב. והנה הרא"ש בפסקיו ריש גיטין כתב בחד אי לא אמר בפני נכתב מצי בעל לומר לא שלחתיו ומזויף הוא ונראה מדבריו דוקא אי טען מזויף הוא דאמרינן דמצי להכחיש השליחות אבל אי לא טען רק מכחיש סתם השליחות אינו נאמן כהנ"ל דכתבו מוכיח ואע"פ דס"ל להרא"ש דבעי לעשותו שליח בעדים וא"כ אין כאן ראיה מהכתב שמסרו בעדים דלמא מסרו בינו לבין עצמו מ"מ כיון דכתב מוכיח דמסרו לגט חזקה דעשה כדין ומסרו בעדים דאין עשוי לקלקלה בשום אופן והבית שמואל בסי' קמ"ב ס"ק ז' מדייק מהרא"ש בפסקיו דבארץ ישראל אין השליח נאמן על השליחות ולא ידעתי מאין הרגלים אדרבה הרא"ש כתב דיכול להכחיש להשליחות כשטוען מזויף הוא וא"כ בא"י לא יכול לטעון מזויף הוא דהא עדים מצוים לקיימו וא"כ אף השליחות אינו יכול להכחיש ואין כאן סתירה מדברי הרא"ש לדברי הרמ"ה כלל.

איברא בדברי הטור גופיה יש כאן עירוב הדעות דבסימן קמ"א כתב כדעת אביו הרא"ש ז"ל דשליח צריך שני עדים על שליחתו והוא השליח נחשב כעד אחד והשני שחתום עמו על השליחות צריך שיתקיים חתימתו קודם שיתן הגט לאשה במה דברים אמורים בא"י אבל בחו"ל אינו צריך הרי דס"ל דבא"י צריך ראיה על שליחתו ואלו בריש סי' קמ"ב הביא דעת הרמ"ה דאף בא"י אינו צריך ראיה על שליחתו ומדברי רמ"א בדרכי משה שכתב על הך דברי רמ"ה דהר"ן סוף פ"ב דגיטין כתב דהרשב"א פליג בזה ובדברי הר"ן לא נזכר רק דחמש נשים שאינן נאמנות בא"י להביא הגט ס"ל להרשב"א אף דאומרים בפני נכתב ובפני נחתם לא מהני ומה טיבו של זה לדברי הרמ"ה אלא ודאי דס"ל לרמ"א דהא דכתב הרמ"ה דאף בא"י דאין צריך לומר בפ"נ ובפ"נ דנאמן השליח על השליחות היינו כשאמר בפ"נ ובפ"נ דאף דאינו צריך לומר מ"מ אי אמר מהני ולזה דייק ליה לישנא דרמ"ה שכתב שאין צריך לומר ולא כתב שלא אמר אלא ודאי דמיירי באמר רק שאינו צריך לומר וס"ל לרמ"א דכי היכי דס"ל לרשב"א בחמש נשים דלא מהני בפ"נ בא"י הוא הדין היכא דמכחיש השליחות ואף כי זה באמת דחוק דבשלמא התם יש חשש דנתכוונו לשקר ואמרינן דלא ידעו דבא"י מהני ולא דייקי אבל כאן כיון דמהני עכ"פ לענין קיום הוא הדין דמהני לענין שליחות דהיא היא כמ"ש הרא"ש דאם אתה מזקיקו להביא ראיה על השליחות א"כ בפני נכתב למה לי ובהדיא אמרינן דבא"י אי אמר מהני ואי צריך להביא ראיה על השליחות מה מהני מ"מ אף שהוא דוחק נראה דזהו דעת רמ"א להדיא ומעתה אין כאן סתירה בדברי הטור.

אבל פשטא דלישנא דרמ"ה בטור לא משמע כן וכמ"ש הפרישה והב"ח והם סוברים דמה שכתב הטור בשם הרמ"ה כאן הוא חולק על מה שכתב הטור לעיל אך זה דוחק וגם בדברי הטור גופיה לעיל יש לדייק דאם בעי על השליחות ראיה וקיום בא"י א"כ מה קולא יש בא"י שאין צריך לומר בפ"נ הא צריך עכ"פ ראיה על השליחות וכיון שיש לו ראיה על השליחות א"כ אף בחו"ל אין צריך לומר בפ"נ דהא אינו עשוי לקלקל אותה בידי שמים ודוחק לומר דהטור אזיל לשיטתו דס"ל דאף דיש ראיה על שליחתו אי טען הבעל מזויף הוא נאמן וא"כ זהו קולא דא"י אך זה דוחק דיהיה כל קולא של א"י בטוען הבעל להדיא מזויף הוא ועוד אף בא"י אם טען בעל להדיא מזויף הוא צריך קיום וא"כ אין אני רואה שום קולא בא"י יותר מבחו"ל. ועוד לא ידעתי כיון דעל קיום הגט אין צריך קיום בא"י דהואיל ועדים מצוים לקיימו מחזקינן ליה בחזקת מקוים עד שיהיו עוררין כמבואר במשנה ואלו לקיים עד השליחות כתב הטור דלא יתן השליח הגט עד שיתקיים למה יהיה זה יותר חמור מקיום הגט דלא חיישינן לזיוף הואיל ועדים מצוים לקיימו

ולקיים השליחות ניחש לזיוף.

לכן נראה דמה דכתב הטור דלא יתן השליח גט לאשה עד שיתקיים היינו בעומד הבעל ומכחיש השליחות ובזו שפיר יש לומר אולי מסרו בינו לבין עצמו ואין כאן ראיה גיטך בידו מה בעי. והא דאינו עשוי לקלקלה בידי שמים ס"ל להטור דאי טען נתכוונתי לקלקלה חוששין לטענתו ולכך בעי קיום השליחות אבל באינו מכחיש השליחות אף בא"י נאמן השליח על השליחות כהנ"ל והן הן דברי הרמ"ה בסימן קמ"ב וכאן בסימן קמ"א מיירי כשהבעל מכחיש השליחות ולכך בעי קיום והא דקתני אם יש עוררין יתקיים בחותמיו לא תקשה בממה נפשך אם טוען מזויף מה אומר בשליחות אי מודה בשליחות היכי טוען מזויף ולמה בעי קיום הא אינו עשוי לקלקלה בידי שמים ואם מכחיש בשליחות מה מועיל קיום הגט זה לא קשה מידי דהטור לשיטתו אזיל דאף דמודה בשליחות אי טען דנתכוון לקלקלה בידי שמים חוששין לו וצריך קיום ואדרבה יש לומר דהוכחת הטור בהך דינא היה מכאן אך גם זה דחוק דכתב דלא יתן הגט עד שיתקיים ואי מיירי דמכחיש הבעל השליחות קודם נתינה מה מהני הקיום אין לך ביטול שליחות גדול מזה אם לא דנאמר דס"ל להטור הואיל ואינו אומר בפירוש שהשליחות בטל רק מכחיש השליחות ויש כאן עדים על השליחות הוי רק גילוי דעת בגיטין דקי"ל דלא מהני אך זה צריך עיון אי בנדון כזה לא הוי ביטול שליחות גמור.

והיה אפשר עוד לומר כיון דהא דבא"י סמכינן אעדים מצוים לקיימו ולא מצרכינן קיום הוא משום דקיום שטרות דרבנן והקילו בגט אשה כמ"ש הרשב"א בריש גיטין עיי"ש וס"ל להטור בעד אחד החתום על הרשאה הוי הקיום דאורייתא כמו שאמרו בכתב יד דס"ל לגאונים דהוי הקיום דאורייתא וס"ל לטור דהוא הדין בעד החתום על הרשאה דדוקא לזייף שני עדים לא חציף אינש דאם יתברר יהיה מוכחש משני עדים אבל לזייף כתב יד או עד אחד הוי הקיום דאורייתא דבזה חציף אינש לזייף ולכך בהרשאה דחתים עליה רק עד אחד מצריך הטור קיום אבל בשני עדים פשיטא כמו דסמכינן בגט על עדים מצוים לקיימו הוא הדין דסמכינן בהרשאה והדבר צ"ע.

ובריב"ש סימן קכ"ז כתב בעד אחד בכתב יכול לחזור בו אפילו להרמב"ם דמכשיר עד אחד בכתב לא הוי כמי שנחקרה עדותו בבי"ד ע"ש וא"כ אף קיומו דבר תורה דהא לכך לא בעי בשנים קיום דבר תורה משום דהוי כמי שנחקרה עדותן בב"ד.

והנה בסימן קמ"ב סעיף י' הביא רמ"א בשם הריב"ש בלשון ויש אומרים דלא מהני שיאמר שליח בי"ד אני מאחר שלא שמע שהשליח אומר בפני נכתב אלא צריך שיהיה לו הרשאה או שיתקיים הגט בחותמיו עכ"ל ולא ידעתי למה זכרו בלשון ויש אומרים

כאלו יש חולק על זה ובאמת אם אין הגט מקוים ואינו אומר בפ"נ ובפ"נ היכי יהיה נאמן ולא יהיה כח ביד הבעל להכחיש השליחות כיון דליכא כאן ראיה גיטך בידי מה בעי וכל הפוסקים שכתבו דאין הבעל נאמן אפילו בא"י היינו במקוים או בעדים מצוים לקיימו דהוי כמקוים אבל באינו מקוים פשיטא דיכול הבעל להכחיש השליחות ומאי שנא שליחות הראשון או השני ובמה יהיה השליח נאמן כיון שאין הגט מקוים ואפשר הואיל דלשון המחבר הוא סתום כתבו בלשון ויש אומרים אף דבאמת אין בו חולק.

גם מה שנראה מלשונו דאם אמר השליח השני ששמע מראשון שאמר בפני נכתב ובפני נחתם דנאמן לא ידעתי למה כיון דהגט אינו מקוים אולי משקר ודוחק לומר דאית ליה מגו דאי בעי אמר בפ"נ ובפ"נ דזה דוחק דמגו זו אינה בכל הגיטין דאפשר דידוע לן שהשליח הזה לא בא מעולם במדינת הים מקום כתיבת הגט ומה מגו יש לו ואם נאמר כמ"ש הריב"ש דגם זה מהתקנה כמו שתקנו שהשליח ראשון נאמן באמירת בפ"נ כן השליח השני נאמן באמירתו ששמע מהראשון והכל מהתקנה הא אסיק הריב"ש דאין צריך לומר רק שליח בי"ד אני וממילא ידעינן דאמר בפני בי"ד בפ"נ ובפ"נ דודאי הבי"ד לא עשו שלא כהוגן ולומר דשמא משקר לא אמרינן דהא היה הכל מהתקנה להאמין לו ואם אין אתה מאמינו אל תאמין לו גם בזה שאומר ששמע בפ"נ ובפ"נ לכן נראה להגיה מאחר שלא שמעו בי"ד שהשליח אומר וכו' וזהו מסכים לדברי הריב"ש והב"י בסימן קמ"א כשהוא אומר שליח בי"ד אני אין צריך כלום אבל כשאינו שליח בי"ד רק עשהו בינו לבין עצמו אפילו בעדים לא מהני דזהו לא היה בכלל התקנה ואולי משקר ולכך בעי הרשאה או קיום הגט וזה ברור.

הלכה כד

במה דברים אמורים כשהתנה עמה הבעל תנאי זה וכו'. עיין במ"מ ובכ"מ ודברי רבינו מבוארים כיון דהא דצריך בחו"ל קיום או אמירת בפני נכתב הוא משום ערעורו של בעל וכאן אם יבוא הבעל ויערער והאשה תאמר שהוא נתן לה הגט הרי האשה נאמנת שהאשה שאמרה בפני בעלה גרשתני נאמנת וא"כ כיון דנאמנת על הנתינה תו ליכא כאן חשש זיוף דהוי כאתיוהו ביה תרי והוא לא עשוי לקלקלה בידי שמים אך לפ"ז למדנו מדברי רבינו שני דברים האחד הוא דאשה שאמרה בפני בעלה גרשתני אף דאמרה כן מקודם שלא בפני בעלה נאמנת ולא אמרינן לאחזוקי שקרה קא מתכוונית דאל"כ עדיין יש כאן חשש ערעור דבעל כשיבוא והאשה לא תהא נאמנת הואיל ואמרה תחילה שלא בפני הבעל שנתן לה הגט והדרכי משה בסימן י"ז והבית שמואל שם ס"ק ג' הביאו מחלוקת בזו ומדברי הרמב"ם מוכח כמ"ש ובאמת בריב"ש שעליו סמכו הד"מ והב"ש

שיחלוק בזה על הרמב"ם אין כאן משמעות גמור רק כמסתפק במקצת כנראה בתשובתו.

ועוד למדנו מדבריו דפסק בפרק י"ב דאם טען הבעל מזויף דצריך קיום אף דאשה נאמנת לומר גרשתני וא"כ הוא הדין דנאמנת לומר נתת לי הגט הזה וכיון דנתן לה אין עשוי לקלקלה בידי שמים ועל כרחך צ"ל דדעת רבינו כמ"ש לעיל בדעת הטור דודאי לא חיישינן לזיוף דאינו עשוי לקלקלה אבל בטוען מזויף מ"מ חוששין דלמא נתכון לקלקלה בידי שמים ולכך צריך קיום ומה שכתב רבינו כמו שנעמיד הגט בחזקת כשר כשיביא אותו השליח עד שיערער הבעל וכו' אף דבשליח בעינן בפני נכתב וכאן באשה לא בעי לומר בפ"נ כוונתו שתהא נאמנת קודם ערעורו של בעל שנתן לה הגט דבבא הבעל וערער אינו צריך טעם וראיה פשיטא דנאמנת שנתן לה הגט דהאשה שאמרה בפני בעלה גרשתני נאמנת רק דיש כאן מקום ספק אולי אנן ניחש לזיוף וא"כ אינו מועיל אמירת האשה דשלא בפני בעלה אינה נאמנת באומרת גרשתני ולזה החליט דכל עצמותו של החשש הוא שמא יערער הבעל אבל אנן לא חיישינן לזיוף דעדים החתומים בשטר הוי כמו שנחקרה עדותן בבי"ד ואין כאן חשש זיוף והביא ראיה לזה דהא אנו מאמינים לשליח ואלו היה חשש זיוף אצלינו בלי חשש ערעור דבעל ודאי דלא מהני אמירת השליח בפ"נ ובפ"נ כקושיית הגמרא פ"ק דף ג' ע"א ולבעי תרי אבל כיון דאנן לא חיישינן לזיוף ואין צריך אמירתו רק מחשש ערעור דבעל ובהא מהני אמירתו דמידק דייק ולא קאתא ומערער כמבואר בגמרא ובתוס' עיי"ש ודברי הרמב"ם נכונים והלח"מ נלחץ בזה ובמה שכתבתי ניחא.

והנה הראב"ד המשיג על רבינו בפרק י"ב וס"ל דצריך קיום אזיל לשיטתו דס"ל דאשה שאומרת גרשתני אינה נאמנת להנשא לכתחילה וא"כ נסתרים כל סברות הנ"ל דיש לנו לחוש אולי יבוא הבעל לערער כמו דחוששין בשליח ולכך יש לתמוה קצת על הרב המחבר בשו"ע אשר בסימן י"ז לא הביא בגרשתני רק דעת הרמב"ם דתנשא לכתחילה ואולם בסימן קמ"ב סעיף י"ד הביא גם כן דעת הראב"ד באשה המביאה גיטה דצריכה לומר בפני נכתב או דיתקיים הגט בחותמיו ובאמת הא בהא תליא ואפשר דחוכך להחמיר דאולי בהך דמביאה הגט לא דמיא לגרשתני כיון דהגט מסייע לה מעיזה אף דהוא טוען מזויף וכמ"ש הלח"מ ולכך חושש בסי' קמ"ב להחמיר.

פרק ט

הלכה כט

ולמה אמרו חכמים עדי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה גזירה שמא יאמר לרבים כולכם חתומו וכו'. כתב הבית שמואל בסימן ק"ל ס"ק כ"ג דלקולא לא אמרינן כגון שנמצא עד אחד מקוים דיהיה כאלו נתקיים השנים הואיל ואינם חותמין זה בלא זה דלקולא לא אמרינן עכ"ל ובאמת מצינו בגמרא דגיטין דף י' ע"ב דסמך על זה אף לקולא בחתם עליו עד כותי ואמרינן מדחתים עליה ישראל בסוף ש"מ דחבר הוא דאין עדי הגט חותמין אלא זה בפני זה ומכשרינן הגט כמבואר ברמב"ם פרק ו' מהלכות עבדים אלא דנראה לי מטעם אחר דלא מהני קיום דעד אחד להשני דקיום שאני דלו יהיה דהעד האחד פה ואומר בפני חתם השני לא מהני דנפק תלתא רבעי אפומא דעד אחד כמבואר בחו"מ סי' מ"ו ע"ש ועוד יש לחלק בחילוקים שונים ועיין גיטין דף י' ע"ב בתוס' בד"ה אי לאו דכותי חבר וכו'.

והנה עיינתי ברמב"ם הלכות עבדים ובשו"ע יו"ד הלכות עבדים סימן רס"ז סעיף מ"ז העתיקו דגט שיש עליו עד כותי כשר והוא שיהיה חבר ולא הזכיר דאם ישראל חתום בסוף דודאי חבר הוא וגם לא הזכיר דאם לא ידעינן דחבר הוא דצריך להיות ישראל חתום בסוף דוקא ובגמרא דף י' אמרינן דבעי שיהיה ישראל חתום דוקא בסוף והלח"מ עמד עליו ולא תירץ כלום ואין לומר דס"ל דדוקא בכותים דכשרים מהתורה כמ"ש התוס' דף י' בד"ה אי לאו דכותי או דאתחזק כמ"ש הרשב"א בחידושיו בהא סמכינן אם חתם ישראל בסוף ולא הוי חששא דכוליה שטרא מתקיים אפומא דחד משא"כ לדידן דכותים הם כגוים גמורים ונפק"מ לצדוקים לדידן כמ"ש הרמב"ם ובהן ליכא חזקת כשרות דסתמן רשעים פסולי תורה עד דאתחזק ובזה לא סמכינן בחתם ישראל בסוף כקושיית התוס' עד דאתברר לן דהוא חבר ואז לא צריך כלל חתם ישראל לראיה. ומ"ש הרמב"ם והוא שיהיה חבר היינו שיהיה ברור לנו שהוא חבר דאל"כ קשה בשאר שטרות נמי כקושיית הגמרא ועוד אפי' שני עדים נמי כיון דמוחזקים בכשרות. לכן נראה דמה דכתב הרמב"ם והוא שיהיה חבר היינו לאפוקי היכא דמכירין אותו וידעינן בודאי דאינו חבר וס"ל להרמב"ם דהא דתירץ רב פפא בגמרא זאת אומרת דאין עדי הגט חותמין זה בלא זה נאיד מאוקימתא קמייתא דמיירי דחתם ישראל בסוף רק לרב פפא אפילו חתם ישראל בתחילה כשר כיון דאין חותמין זה בלא זה אין הישראל חותם עד שיודע מי הוא מהעדים שיזדקק עמו לחתום וכמ"ש הרז"ה ז"ל במאור הגדול שלו ואם רואה ישראל שמזדקק עמו כותי אם אינו בדוק לו שהוא כותי חבר אינו מניחו לחתום עמו ואינו מזדקק עמו

לחתום גט הפסול ועיין בדברי הרז"ה הנ"ל ודברים אלו אמורים בירושלמי עלה דהך מתניתין וז"ל אמר רבי אבין תפתר שחתם ישראל לבסוף אמר ר' יוסי אתיא כמאן דאמר עדים חותמין זה שלא בפני זה ברם כמ"ד אין עדים חותמין אלא זה בפני זה אפילו חתם כותי בסוף כשר וס"ל לרמב"ם דגמרא דידן אינו מחולק עם הירושלמי רק ס"ל דבמסקנא במלתא דרב פפא הדר מהך שינוי דחתם ישראל לבסוף. (עיין בהמאור שהביא נוסחא אחרת מהירושלמי וצ"ע).